

Замовник: ДЕПАРТАМЕНТ ФІНАНСІВ, ЕКОНОМІКИ ТА ІНВЕСТИЦІЙ
СУМСЬКА МІСЬКА РАДА

Звіт про стратегічну екологічну оцінку

Плану дій сталого енергетичного розвитку та клімату
Сумської міської територіальної громади до 2050 року

Розробник _____ ФОП ЛЕСЮК В.В. магістр державного управління

м. Суми
2023

Зміст

Список скорочень	3
Вступ.....	4
1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування	5
2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогнозні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено	7
3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу	30
4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом	35
5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування	39
6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків.....	44
8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)	56
9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення	59
10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)	66
11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію.	67

Список скорочень

ГДК – Гранично допустима концентрація

ДДП – Документ державного планування

МСБ – Малий та середній бізнес

ОВНС – Оцінка впливу на навколишнє середовище

ПАТ – Публічне акціонерне товариство

ПДСЕРК – План дій сталого енергетичного розвитку та клімату

РГ – Робоча група

СЕО – Стратегічна екологічна оцінка

ТПВ – Тверді побутові відходи

На сучасному етапі розвитку суспільства все більшого значення у міжнародній, національній і регіональній політиці набуває концепція збалансованого (сталого) розвитку, спрямована на інтеграцію економічної, соціальної та екологічної складових розвитку. Поява цієї концепції пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем і врахування екологічних питань в процесах планування та прийняття рішень щодо соціально-економічного розвитку країн, регіонів і населених пунктів.

Стратегічна екологічна оцінка (далі - CEO) - процедура визначення, опису та оцінювання можливих негативних наслідків виконання та реалізації документів державного планування (далі - ДДП) для довкілля. CEO, як інструмент планування сприяє якості розробленню планів, програм, стратегій тощо.

CEO – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на стадії впровадження стратегічної ініціативи.

Метою CEO є забезпечення високого рівня захисту навколишнього середовища, безпеки життєдіяльності населення та охорони його здоров'я, сприяння інтеграції екологічних міркувань і підготовку документів державного планування з метою досягнення сталого розвитку.

1. Зміст та основні цілі документа державного планування, його зв'язок з іншими документами державного планування

Практичним інструментом реалізації регіональної політики енергоефективності, виконання завдань зі збереження енергетичних ресурсів та створення безпечних екологічних умов для життєдіяльності населення та адаптації до змін клімату виступає План дій сталого енергетичного розвитку та клімату Сумської міської територіальної громади до 2050 року (далі – ПДСЕРК).

ПДСЕРК розроблено з урахуванням вимог Конституції України, Закону України «Про ратифікацію Рамкової Конвенції ООН про зміну клімату» від 29.10.1996 р. № 435/96-ВР; Закону України «Про ратифікацію Паризької угоди» від 14.07.2016 р. № 1469-VIII; Закону України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. № 2697-VIII; Закону України «Про енергетичну ефективність будівель» від 22.06.2017 р. № 2118-VIII; Закону України «Про енергетичну ефективність» України від 21.10.2021 р. № 1818-IX; Закону України «Про Фонд енергоефективності» від 08.06.2017 р. № 2095-VIII; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Енергетичної стратегії України на період до 2050 року» від 21 квітня 2023 р. № 373-р; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року» від 07.12.2016 р. № 932-р; Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про затвердження плану заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року» від 06.12.2017 р. № 878-р; Протокольного рішення КМУ «Стратегія низьковуглецевого розвитку України до 2050 року» від 18.07.2018 р.

Ініціатором розробки ПДСЕРК виступив Департамент фінансів, економіки та інвестицій Сумської міської ради. План розроблений ФОП ЛЕСЮК В.В. магістром державного управління.

“План дій сталого енергетичного розвитку та клімату Сумської міської територіальної громади до 2050 року” розроблений із ціллю скоротити викиди CO₂ в Сумській міській територіальній громаді щонайменше на 35% до 2030 року за рахунок заходів з підвищення енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, подолання енергетичної бідності та досягти кліматичної нейтральності Сумської міської територіальної громади до 2050 року на рівні, зазначеному у Національно - визначеному внеску або встановленому ЄС для країн Східного партнерства.

Основні завдання ПДСЕРК:

- забезпечення енергетичного переходу Сумської МТГ до вуглецево-нейтральної громади до 2050 року;
- створення умов для комфортного проживання мешканців громади, підвищення якості житлово-комунальних послуг, забезпечення належного функціонування систем життєзабезпечення, інфраструктури та об'єктів благоустрою громади.

ПДСЕРК базується на основі аналізу енергобалансу міста, оцінки вразливості до зміни клімату та визначення кліматичних ризиків, визначає стратегічні рішення, окреслює цілі та передбачає план заходів щодо їх реалізації.

Перелік основних заходів ПДСЕРК наступний: -запровадження системи енергоменеджменту в бюджетних будівлях; - підвищення енергоефективності в будівлях бюджетної сфери; -реалізація енергоефективних проектів з водопостачання та водовідведення; -запровадження системи інтелектуального управління освітленням «Розумне світло»; - впровадження енергозберігаючих заходів в будівлях третинного сектору та житлових будівлях; - а також енергоефективні проекти у транспортній сфері.

2. Характеристика поточного стану довкілля, у тому числі здоров'я населення, та прогностичні зміни цього стану, якщо документ державного планування не буде затверджено

Програма розроблена для Сумської міської територіальної громади, до складу якої входять місто Суми та населені пункти Піщанського, Битицького, Великочечинського та Стецьківського старостинських округів, що були приєднані відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 20 травня 2020 року № 598-р «Про затвердження перспективного плану формування територій громад Сумської області», розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2020 року № 723-р «Про визначення адміністративних центрів та затвердження територій територіальних громад Сумської області».

У складі Сумської міської територіальної громади 21 населений пункт.

За даними Департаменту забезпечення ресурсних платежів Сумської міської ради площа Сумської міської територіальної громади, включаючи старостинські округи є наступною:

Таблиця 2.1

№ з/п	Назва населеного пункту	Площа, га
1	Суми	9538,58
за межами населених пунктів		2330,98
Битицький старостинський округ:		
2	Село Битиця	138,05
3	Село Пушкарівка	176,9
4	Село Вакалівщина	51,8
5	Село Зелений Гай	20,6
6	Село Микільське	2,7
за межами населених пунктів		5988,55
Стецьківський старостинський округ		
7	Стецьківка	829,9
8	Кардашівка	33,01

9	Шевченкове	33,14
10	Радьківка	69,65
11	Рибці	46,77
за межами населених пунктів		6101,14
Великочернечинський старостинський округ		
12	Велика Чернечина	353,92
13	Вільшанка	56,25
14	Липняк	42,9
15	Хомине	16,8
за межами населених пунктів		6367,87
Піщанський старостинський округ		
16	Піщане	234,82
17	Верхнє Піщане	75,49
18	Загірське	32,7
19	Трохименкове	7,2
20	Житейське	4,2
21	Кирияківщина	11,88
за межами населених пунктів		3067,73
Всього по громаді		35633,53

Сумська міська територіальна громада розташована на північному сході України (з півночі на південь протяжність області складає 200 км, із заходу на схід – 170 км). На півночі та сході межує з брянською, курською та белгородською областями російської федерації; на півдні та південному сході – з Полтавською та Харківською областями України; на заході – з Чернігівською областю України. Відстань від міста Суми до міста Київ залізничним шляхом становить 350 км, автошляхом – 359 км.

Територія СМТГ розташована у південно-східній частині Сумської області в межах Сумської схилово-височинної області східноукраїнського краю. Відповідно до геоморфологічного районування України територія громади частково роз-

ташована в області Полтавської пластово-аккумулятивної рівнини на палеогенових і неогенових відкладах та частково в Середньоруській області пластово-денудаційних височин на неогенових-палеогенових та крейдових відкладах.

У геоморфологічному відношенні територія являє собою прируслово-терасну заплаву річки Псел з перепадами висот біля 24 метрів. Переважаючі рівні висот прив'язані до притерасних територій і становлять 147,0 м, а мінімальні відмітки прив'язані до заплави – 124,0 м. Максимальні ухили поверхні до 15 % зафіксовані на крутих схилах річкової долини.

Місто Суми один із провідних індустриальних центрів Північно-Східного регіону України. Нині тут зосереджена значна кількість промислових різногалузових підприємств, виробнича діяльність яких забезпечується досить розвинутою інфраструктурою. У зв'язку з цим у місті спостерігаються практично всі екологічні проблеми індустриальних центрів.

Характеристика окремих кліматичних елементів приведена по метеостанції Суми.

Клімат громади помірно-континентальний, із м'якою зимою і теплим літом. Середня річна температура повітря дорівнює $+7,7^{\circ}\text{C}$.

Середня температура найбільш теплого місяця липня $+20,6^{\circ}\text{C}$, найбільш холодного місяця січня $-5,1^{\circ}\text{C}$.

Середня річна кількість опадів – 556 мм, найбільша кількість випадає в літні місяці з травня по серпень, найменше - в січні-березні.

Інформація для аналізу клімату Сумської міської територіальної громади була надана Сумським обласним гідрометеорологічним центром на основі даних метеорологічної станції Суми.

Метеорологічна станція Суми розташована в лісостеповій зоні, на південно-західній окраїні Середньоруської височини, на правому високому березі р. Псел – лівої притоки Дніпра. Оточуюча місцевість – хвиляста рівнина, порізана ярами, балками, долинами річок, з позначками висот 200-214 м над рівнем моря. Метеорологічна станція розміщена на території аеропорту в 6 км на південний захід від центру міста.

Рис. 2.1. Середньорічна температура повітря з 1992 по 2022 рр.

За останні 30 років середньорічна температура у регіоні зросла на 0,8°C. Інтенсивне зростання значення середньорічної температури прослідковується після 2006 року.

Таблиця 2.2

Середня, найбільш низька та найбільш висока місячна і річна температура повітря, °C

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
-5,1	-4,5	0,5	8,8	15,0	18,7	20,6	19,6	13,8	7,3	1,0	-3,5	7,7
-16,6	-17,3	-9,3	0,2	9,8	14,2	16,6	15,1	9,6	0,9	-8,3	-11,6	4,1
1963	1929	1952	1929	1918	1928	1912	1928	1993	1920	1993	1933	1987
0,0	1,4	5,6	12,6	18,9	22,4	24,8	24,3	17,8	11,4	6,7	1,9	9,6
2007	2002	2020	2000	2013	2019	2010	2010	1909	2020	2010	1960	2020

За останні 30 років зафіксовано зростання середніх температур повітря як у теплий, так і у холодний періоди. Зростання розподіляється між різними порами року нерівномірно. Найінтенсивніше зростання прослідковується у холодний період року. Зафіксовано також зростання кількості спекотних днів із максимальною денною температурою +30°C і більше, що теж посилює ефект нагрівання поверхні.

Таблиця 2.3

Абсолютний мінімум температури повітря, °С

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
-36,0	-33,0	-33,4	-14,9	-6,5	-0,4	4,7	1,1	-5,5	-19,0	-22,9	-30,7	-36,0
1935	1956	1964	1952	1918	1916	1957	1966	1916	1920	1999	1907	1935

У холодні зими температура повітря може знижуватися до -36°C .

Таблиця 2.4

Абсолютний максимум температура повітря, °С

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
8,6	13,5	21,5	30,7	33,6	38,5	36,6	39,9	34,7	27,9	19,7	11,5	39,9
2007	1989	2014	2012	2007	1924	1936	1907	2015	1927 1999	1926	2019	1907

У спекотні літні дні температура повітря іноді може сягати 40°C .

Атмосферні опади

За останні 30 років зафіксовано зростання кількості опадів. Середня річна кількість опадів – 556 мм, найбільша кількість випадає в літні місяці з травня по серпень, найменша - в січні-березні. За даними 1992-2022 середня річна вологість повітря становить 87,9%.

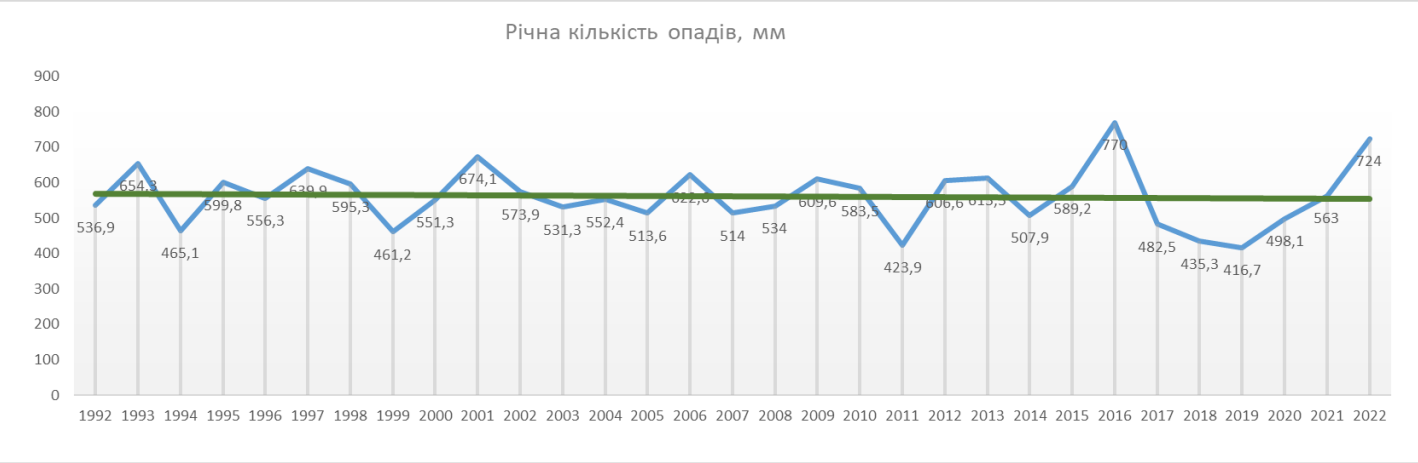

Рис. 2.2. Річна кількість опадів з 1992 по 2022 рр.

Таблиця 2.5

Середня, найбільша та найменша місячна і річна кількість опадів, мм

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
39	33	39	35	61	58	73	42	48	48	39	41	556
130	119	101	112	157	253	189	171	151	195	140	123	886
1966	1937	2013	1973	1961	1907	1907	1947	1905	1952	1980	1981	1973
2	2	1	0	1	6	14	1	2	1	1	5	228
1972	1954	1911	1918	1949	1910	1967	1929	1907	1896 1987	1926	1917	1908

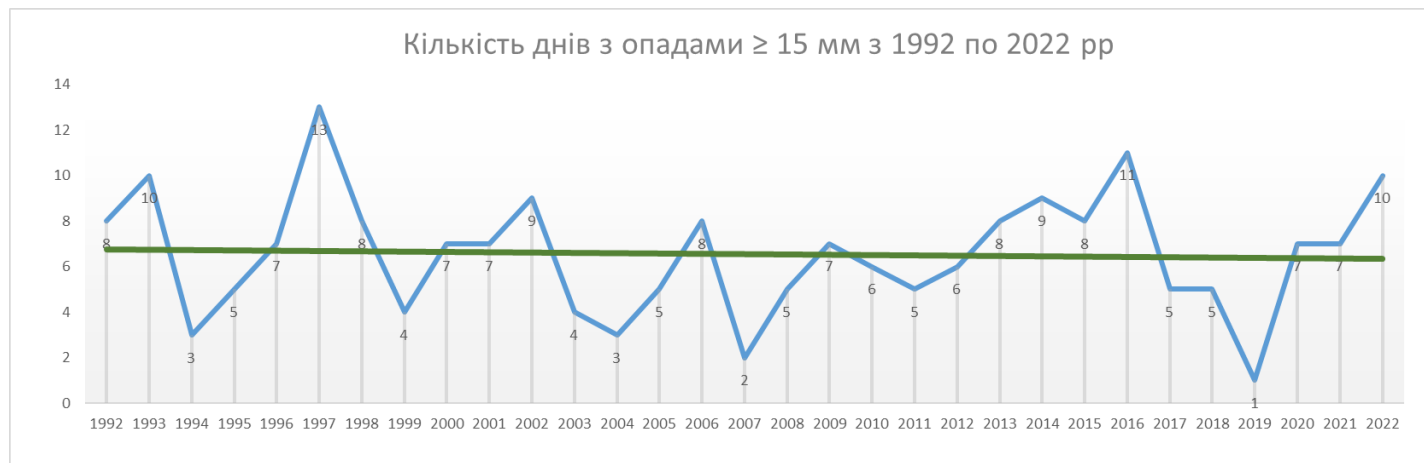
Таблиця 2.6

Середня та максимальна добова кількість опадів, мм

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
2,3	2,2	2,8	3,4	4,9	5,1	6,6	5,1	4,8	4,2	2,9	2,4	3,9

32	26	39	35	51	89	84	75	79	53	43	43	89
1966	1937	2013	1923	2012	1912	1935	2016	1905	1994	1999	1915	1912

Рис. 2.3. Кількість днів з опадами ≥ 15 мм з 1992 по 2022 рр.

За останні 30 років зросла кількість днів із випаданням екстремальної кількості опадів.

Вітер

Переважаючі напрямки вітру з 1992 по 2022 рр.

Середньорічна роза вітрів, %

Північний	10,9
Північно-східний	9,8
Східний	13,4
Південно-східний	12,6
Південний	15,7
Південно-західний	10,0
Західний	15,2
Північно-західний	12,4

Переважаючий напрямок вітру – **Південний**.

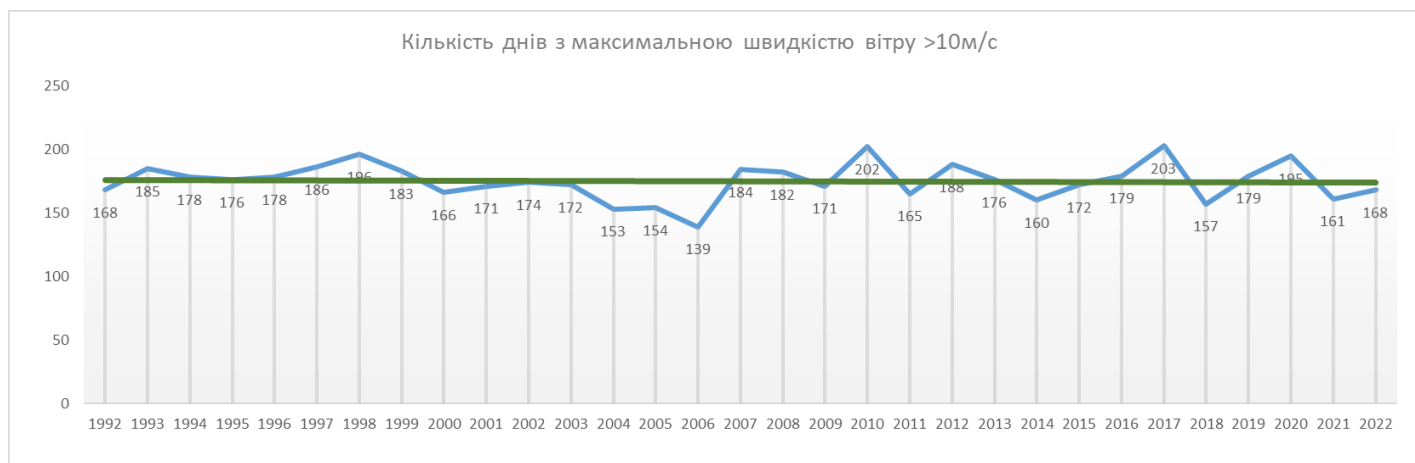
Середня річна швидкість вітру дорівнює 4 м/с. Більша швидкість вітру спостерігається у зимові місяці, менша – в літні місяці. Найбільша зареєстрована швидкість вітру становила 34 м/с. У добовому ході найбільша швидкість спостерігається у денні години, найменша - у нічні.

Середня та максимальна зареєстрована швидкість вітру, м/с

Місяці												Рік
I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	
4,3	4,4	4,3	3,9	3,5	3,2	2,9	2,9	3,2	3,6	3,9	4,2	3,7
24	34	24	24	22	25	24	32	20	24	28	25	34
1964	1969	1968 1970	1967	2016	1971 1975	2017	2010	1964	1976	1970	1975	1969

У добовому ході найбільша швидкість спостерігається у денні години, найменша - у нічні.

Рис. 2.4. **Кількість днів з максимальною швидкістю вітру >10 м/с з 1992 по 2022 рр.**

У теплий період року найбільше днів із максимальною швидкістю вітру >10 м/с припадає на квітень та травень.

Характеристика атмосферного повітря

З урахуванням відсутності статистичних даних про стан довкілля по окремим старостинським округам, що були приєднані та недостатньої кількості інформації по місту Суми характеристика поточного стану довкілля здійснена з наведенням також показників по Сумській області.

Атмосферне повітря СМТГ характеризується існуючим фоновим забрудненням внаслідок діяльності суб'єктів господарювання. Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Суми за 2022 рік наведено у табл. 2.1.1.1.

Таблиця 2.8 – Вміст забруднюючих речовин в атмосферному повітрі м. Суми

Домішка	середня концентрація домішок в повітрі, мг/м³	середньодобові ГДК, мг/м³	максимальна концентрація домішок в повітрі, мг/м³	повторюваність концентрацій домішок в повітрі вище ГДК, %
Пил	0,3	0,15	0,9	3,3
Діоксид сірки	0,038	0,05	0,101	0
Розчин. сульфати	0,02	-	0,04	-
Оксид вуглецю	2,0	3,0	7,0	0,3
Діоксид азоту	0,072	0,04	0,22	0,2
Оксид азоту	0,03	0,06	0,10	0
Аміак	0,013	0,04	0,03	0
Формальдегід	0,004	0,003	0,013	0
Хром	0,03	0,0015	0,07	0
Марганець	0,02	0,001	0,06	0
Нікель	0,04	0,001	0,11	0

Примітка: Гранично допустима концентрація (ГДК) по розчинних сульфатах відсутня.

Оскільки, на території старостинських округів, що входять до складу СМТГ не ведеться моніторинг за станом атмосферного повітря та беручи до уваги територіальну близькість розташування населених пунктів, приймаємо дані наведені у таблиці 2.8 актуальними для території усієї громади.

Головними галузями господарської діяльності, що найбільш суттєво впливають на стан атмосферного повітря території громади є: автотранспорт, хімічна та машинобудівна промисловість, виробництво будматеріалів.

Найбільшими забруднювачами повітря, що розташовані на території громади, у 2022 році були такі підприємства: ПАТ «Суміхімпром» – 1236,27 тонн забруднюючої речовини; Сумське ЛВУМГ – 688,841 тонн; ТОВ «Сумитеплоенерго» – 776,450 тонн. Викиди парникових газів (діоксида вуглецю) у 2022 році склали – 43 6421,902 тонн.

Стан радіаційного забруднення атмосферного повітря

На території СМТГ регулярно проводяться дослідження радіаційного забруднення атмосферного повітря. У 2022 році середні значення гамма-фону становили 0,12 мкЗв/год, а максимальний рівень не перевищував норми.

Проблемні питання забруднення атмосферного повітря внаслідок діяльності суб'єктів господарювання, що є актуальними для громади:

1. Перевищення нормативів вмісту забруднюючих речовин у відпрацьованих газах двигунів пересувних джерел.
2. Наявність випадків відсутності у суб'єктів господарювання дозволів на викиди забруднюючих речовин.
3. Недодержання умов дозволу на викиди, а саме: не проведення суб'єктами господарювання заходів щодо контролю за дотриманням затверджених нормативів граничнодопустимих викидів.
4. Недодержання умов дозволу на викиди, в частині перевищення затверджених технологічних нормативів граничнодопустимих викидів.

Ймовірний стан атмосферного повітря, якщо проєкт ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо проєкт Плану не буде затверджений, а заходи спрямовані на зниження викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря не будуть реалізовані, стан атмосферного повітря на території Сумської МТГ більш ймовірно залишатиметься на рівні сучасних показників.

Але за умов нарощування об'ємів виробництва промислових підприємств на території МТГ, збільшення бюджетних, комунальних закладів та житлового сектору громади без впровадження заходів Плану, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря:

- без модернізації промислового виробництва, зменшення його енергоемності за рахунок впровадження сучасних інноваційних, енергозберігаючих та екологічно безпечних технологій;
- без зменшення викидів CO₂ в атмосферне повітря при застосуванні енергоефективних заходів;
- без проведення реконструкції котельень по переведенню та переоснащенню на альтернативні види палива, встановлення сонячних колекторів, енергоощадного обладнання в бюджетних, комунальних закладах та в житловому секторі громади;
- без використання альтернативних джерел енергії та сировини, – відбуватиметься збільшення кількості викидів парникових газів від стаціонарних джерел, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу антропогенної

діяльності на атмосферне повітря території та, відповідно, на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах території МТГ. Погіршення якості атмосферного повітря може призвести до зниження якості екологічних показників стану довкілля. Забруднення атмосферного повітря та накопичення в ньому шкідливих речовин може проявлятися в зростанні показників захворюваності й смертності від хвороб органів дихання, створюватиметься подальше існування ризиків шкідливого впливу на здоров'я населення, що мешкає (перебуває) в межах МТГ.

Без реалізації заходів, що спрямовані на покращення стану атмосферного повітря – рівень забруднення атмосферного повітря, швидше за все матиме тенденцію зростання, що може знизити рівень комфортного проживання населення.

Водні ресурси

Джерелом централізованого водопостачання СМТГ є артезіанська вода, яка добувається з глибоководних артезіанських свердловин, надійно захищених від поверхневого забруднення. Вода з підземних джерел відповідає всім вимогам ДСанПіНу 2.2.4-171-10 «Гігієнічні вимоги до води питної, призначеної для споживання людиною». Забезпечення споживачів питною водою здійснює Комунальне підприємство «Міськводоканал» Сумської міської ради.

В зв'язку з особливими умовами та технологією підготовки питної води на КП «Міськводоканал» Сумської міської ради за санітарно-хімічними показниками безпечності та якості питної води можливе відхилення нормативів для водопровідної питної води (згідно Додатку 2 до ДСанПіН 2.2.4-171-10), а саме: залізо загальне, забарвленість, каламутність, амоній, може спостерігатись підвищення вмісту заліза загального у воді, та як наслідок підвищення забарвленості та каламутності, а також можливе підвищення вмісту амонію у воді, який з'являється внаслідок фізико-хімічних реакцій відновлення азотовмісних сполук при відсутності кисню.

Практичне значення для водопостачання території громади має мергельно-крейдяний горизонт відкладів верхньої крейди, що залягає на глибині 20 - 50 метрів. Водопостачання міста забезпечується з шести водозаборів: Лепехівського, Лучанського, Ново-Оболонського, Пришибського, Тополянського та Токарівського. Рівень охоплення населення міста централізованим водопостачанням становить 99,81%, в тому числі 1,0% населення користується водозабірними колонками, що означає практично повне охоплення системою централізованого водопостачання населення міста. Підземні води використовуються за допомогою артезіанських свердловин для централізованого водопостачання населення міста та індивідуального водопостачання мешканців сіл, а також для водопостачання промислових підприємств. Однак частина сільських населених пунктів, не

маючи централізованого водопостачання, використовують ґрунтові води для питних потреб, які на значній частині території громади залягають на невеликій глибині (до 10-15 м). Ці води часто не відповідають вимогам, що висуваються до якості питної води.

Річка Псел є основним транзитним водотоком території громади. Загальна її довжина 727 км, площа водозабору 22 800 км², належить до середніх річок. Річка Псел бере початок з джерел біля с. сократов (російська федерація), на висоті 226 м над рівнем моря. Переважна ширина долини (до м. Суми) становить 5-7 км. Долина річки звивиста, переважно трапецієподібна. Схили долини асиметричні: правий берег переважно високий - 30-40 метрів, лівий - пологий. Глибина по фарватеру 1,3 - 2,0 м, на перекатах 0,5 - 1,0 м. Швидкість течії від 0,05 м/с до 1,1 м/с. Дно піщане, на плесах – мулистопіщане. Ширина долини в межах міста до 2,5 км, ширина русла - 50 м, довжина річки - 8,7 км.

Річка Сумка відноситься до Псільської частини Дніпровського басейну річок області. Права притока Псла (басейн Дніпра). Довжина річки - 29 км, площа басейну - 389 км². Долина завширшки до 4 км, з пологими схилами, завглибшки до 30 м. Заплава завширшки до 500 м, у верхів'ї подекуди заболочена. Річище звивисте, у нижній течії відрегульоване; його пересічна ширина — 5 м. Похил річки 1,2 м/км. На річці споруджено Косівщинське водосховище. Ріка Сумка бере початок на південній околиці села Новосуханівки. У верхів'ях тече на північний схід, далі — переважно на схід і (частково) південний схід. Впадає у Псел неподалік від центру міста Суми.

Річка Стрілка є лівою притокою Сумки і належить до басейну Дніпра. Довжина річки близько 23 км, ширина в більшості місць не перевищує 3 м. Річище слабозвивисте. Споруджено кілька ставів. Стрілка бере початок в межах села Визирівка. Тече на північний схід. Протікає через південно-західну частину міста Суми і впадає до р. Сумки в центральній частині міста. Частина річки, що протікає центральною частиною Сум, у залізобетонному коробі під землею до місця впадіння у р. Сумку. Озеро Чеха розташоване в Зарічному районі міста Суми. Площа озера становить близько 32 га, об'єм води понад 2 млн м³. Максимальна глибина сягає 14 метрів. В озері багата флора і фауна: 15 видів риби, а також велика кількість земноводних, птахів і ссавців.

Відповідно до даних державної щорічної звітності про використання води у 2022 році забір прісної води на території Сумської МТГ склав 20,08 млн.м³ води, у т. ч. поверхневої – 3,88 млн м³, підземної – 16,20 млн. м³.

До поверхневих водних об'єктів скинуто 11,74 млн.м³ стічних вод, з них забруднених (недостатньо-очищених) – 11,73 млн.м³. Основними підприємствами, які розташовані на території СМТГ та здійснюють скиди у водні об'єкти є: комунальне підприємство «Міськводоканал» Сумської міської ради (9,55 млн. м³), ПАТ «Сумхімпром» (2,183 млн.м³).

Розподіл забруднених речовин, які відводяться до р. Псел разом із стічними водами підприємствами-забруднювачами в межах м. Суми, розподілилися наступним чином:

Розподіл забруднених речовин, які відводяться до р. Псел разом із стічними водами підприємствами-забруднювачами в межах м. Суми

Таблиця 2.9

№ з/п	Назва забруднюючої речовини	Обсяг, тис.т
1	Азот амонійний	0,0135
2	БСК ₅	0,155
3	Завислі речовини	0,163
4	Нітрати	0,368
5	Нітрити	0,019
6	Сульфати	2,126
7	Сухий залишок	9,304
8	Хлориди	1,262
9	ХСК	0,394
10	Залізо	0,001775
11	Мідь	0,0000353
12	Фосфати	0,09072
13	Фтор	0,0024
14	Цинк	0,000327
15	Марганець	0,0000041
16	Кадмій	0,0000001

Головні проблеми водних ресурсів, що є актуальними для громади.

1. Зниження рівня водності водойм. Причиною малої водності є зменшення надходження води з водозбірної площі річок через незначну кількість опадів, надмірну зарегульованість малих та середніх річок, а також вплив високих температур повітря. Незважаючи на маловодність, населення та галузі економіки СМТГ в даний час не мають проблем щодо споживання води у кількісному відношенні.
2. Необхідність реконструкції водогінних та каналізаційних мереж, втрати води при її постачанні.
3. Відсутність централізованого водопостачання та водовідведення в більшості сільських населених пунктах СМТГ.

Ймовірний стан водних ресурсів, якщо зміни якщо проєкт ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо проєкт Програми не буде затверджений, а заходи спрямовані на зниження негативного впливу на стан водних ресурсів не будуть реалізовані, в майбутньому існує загроза погіршення якісного стану водних ресурсів через потрапляння забруднених стічних вод до водних об'єктів, подальший розвиток житлової та громадської забудови населених пунктів області, як і виробничо-промислового сектору, спричинятиме техногенне навантаження на водні об'єкти, що розташовані на території Сумської МТГ.

Надрокористування

У межах Сумської області обліковується 344 родовища 22 видів корисних копалин, з яких 87 родовищ експлуатується. Мінерально-сировинна база регіону на 57,8% складається з паливно-енергетичної сировини (нафта, газ, конденсат, торф), на 31,51% – із сировини для виробництва будівельних матеріалів, 9,1% припадає на питні і технічні підземні води, решта – 1,6% - це гірничохімічні та нерудні корисні копалини для металургії.

На території СМТГ наявні родовища корисних копалин: суглинку, піску, води питної і технічної.

Головні проблеми надрокористування, що є актуальними для громади:

1. Самовільне спорудження свердловин суб'єктами господарювання, з метою питного чи технічного водопостачання.
2. Незаконний видобуток корисних копалин місцевого значення.

Ймовірні зміни стану геологічних та гідрографічних умови, якщо ДДП не буде затверджено.

Програмою не передбачається реалізація завдань та заходів, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території МТГ.

Тому у випадку, якщо ДДП не буде затверджено, стан геологічного та гідрологічного середовища території МТГ більш ймовірно залишаться на рівні сучасних. Тому у випадку, якщо ДДП не буде затверджено, стан геологічного та гідрологічного середовища території МТГ більш ймовірно залишаться на рівні сучасних показників. Але без впровадження заходів Програми щодо будівництва, реконструкції та капітального ремонту систем каналізаційних мереж, каналізаційних напірних колекторів, каналізаційних насосних станцій, очисних споруд та гідро-споруд, тобто без належного очищення стічних вод, існує ризик активізації небезпечних фізико-геологічних явищ та процесів.

Земельні ресурси та ґрунти

Завдяки тому, що область розташована в межах 2 географічних зон (Полісся та Лісостепу), ґрунтовий покрив територій міста Суми та населених пунктів Сумської міської ОТГ складають переважно чорноземи глибокі, мало гумосні. Вони займають біля 80 % міських територій. Механічний склад важко суглинковий, вміст гумусу 6-7 %. Характерні також сірі ґрунти, здебільшого поширені темно-сірі опідзолені ґрунти.

Агрохімічна оцінка ґрунтів області є однією із найвищих в Україні та становить в середньому 51 бал (коливається в межах 42-58 балів).

Середньозважений вміст рухомих сполук фосфору в ґрунтах – 88,6 мг/кг. Вміст легкогідролізованого азоту в ґрунтах переважно дуже низький (37,2% площі). Для області характерний підвищений рівень вмісту рухомих сполук калію в ґрунтах – 52,6% території. Середньозважений вміст рухомих сполук калію у ґрунтах становить 86 мг/кг.

Сучасний стан використання земельних ресурсів області не відповідає вимогам раціонального природокористування. Порушено екологічно допустиме співвідношення площ ріллі, природних кормових угідь, що негативно впливає на стійкість агроландшафтів. Сільськогосподарська освоєність земель перевищує екологічно допустиму, і протягом років залишилась майже незмінною. Так, із загальної площі області (2383,2 тис. га) 1694,7 тис. га або 71,1% займають сільськогосподарські угіддя, у тому числі рілля – 1237,7 тис. га (51,9%).

Проблеми землекористування, що є актуальними для території СМТГ

1. Порушення режиму використання прибережних захисних смуг водних об'єктів СМТГ.

2. Поява таких явищ як дегуміфікація та деградація ґрунтів, внаслідок тривалого використання у сільськогосподарському виробництві ґрунтового покриття, що впливає на вміст гумусу та його якісний склад ґрунтів.

Ймовірний стан земельних ресурсів та ґрунту, якщо проєкт ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо План не буде затверджено, а заходи з охорони навколишнього природного середовища не будуть реалізовані, є ризик погіршення якісного стану ґрунтів на території МТГ.

Без впровадження основних заходів Плану, без:

- сприяння виконанню робіт з консервації деградованих, малопродуктивних та техногенно забруднених земель, рекультивація порушених земель;

- проведення інвентаризації земельних ділянок під водними об'єктами, що знаходяться на території Сумської міської територіальної громади для подальшої передачі земельних ділянок в користування;
- реконструкції, технічного переоснащення та розширення діючих виробничих потужностей на основі впровадження сучасних інноваційних, енергозберігаючих та екологічно безпечних технологій;
- будівництва, реконструкції та капітального ремонту систем каналізаційних мереж, каналізаційних напірних колекторів, каналізаційних насосних станцій, очисних споруд та гідроспоруд;
- здійснення робіт з благоустрою, розчистки та поліпшення санітарного, екологічного стану поверхневих водних об'єктів;
- встановлення прибережних захисних смуг навколо поверхневих водних об'єктів;
- реконструкції сміттєзвалищ, що знаходяться на території громади та будівництво сміттесортувальної станції;
- створення смуги із зелених насаджень для захисту від загазованості та шуму вздовж центральних вулиць міста Суми, а саме нехтування рішеннями ДДП може призвести до погіршення якості земельних ресурсів та ґрунтів.

Відходи

Протягом 2022 року у Сумській міській територіальній громаді утворилось 292838,78 тонн відходів I-IV класів небезпеки.

Від економічної діяльності підприємств та організацій утворилось 217128,19 т відходів I-IV класів небезпеки, домогосподарств – 75710,59 т.

Утворення та поводження з відходами у Сумській міській територіальній громаді Сумської області у 2022 році

Таблиця 2.11

	Всі класи небезпеки	У тому числі			
		I клас	II клас	III клас	IV клас
Утворилося відходів – усього	292838,78	20,24	64,11	59303,773	233450,657
у тому числі від:					
економічної діяльності підприємств та організацій	217128,19	20,24	64,11	59303,773	157740,067
домогосподарств	75710,59	–	–	–	75710,59
Спалено відходів – усього	1774,261	3,825	12,513	0,092	1757,831
у тому числі з метою:					

отримання енергії	88,814	–	–	–	88,814
теплого перероблення	1685,447	3,825	12,513	0,092	1669,017
Утилізовано відходів	44062,963	–	20,122	41383,866	2658,975
Видалено відходів	156707,814	–	–	22664,535	134043,279

Захоронення побутових відходів з території СМТГ здійснюється на існуючому полігоні, що розташований на території В. Бобрицького старостинського округу Верхньосироватської сільської ради Сумського району, Сумської області. Починаючи з 2022 року експлуатацію полігону здійснює КП «Чисте місто».

Збирання та вивезення побутових відходів здійснюється ТОВ «А-МУССОН», що знаходиться за адресою: м. Суми, вул. Леваневського, 10/1, офіс 27 та ТОВ «Сервісресурс», що знаходиться за адресою: м. Суми, вул. Березовий гай, 3, експлуатацією полігону займається КП «Чисте місто» Сумської міської ради, що знаходиться за адресою: м. Суми, вул. Герасима Кондратьєва, 140. Збір та транспортування твердих побутових відходів здійснюється відповідно до Схеми санітарної очистки Сумської міської територіальної громади.

Збір та вивезення побутових відходів з більшості сільських територій здійснюється ТОВ «А-МУССОН», ТОВ «Сервісресурс».

Проблеми поводження з відходами, що є актуальними для громади:

1. Наявність несанкціонованих сміттєзвалищ твердих побутових відходів на міських та сільських територіях СМТГ.
2. Недосконалість системи поводження з побутовими відходами в сільській місцевості та приватному секторі міста, у тому числі із небезпечними рослинами.

Ймовірний стан поводження з відходами, якщо проєкт ДДП не буде затверджено.

У випадку, якщо проєкт ДДП не буде затверджений, а заходи не будуть реалізовані, стан поводження з відходами на території ОТГ більш ймовірно залишатиметься на рівні сучасних показників, а у довгостроковій перспективі погіршуватиметься.

В разі не виконання заходів, передбачених Програмою, фактор поводження з відходами матиме найбільше значення серед ризиків шкідливого впливу на довкілля на території Сумської МТГ.

Залишатиметься на низькому рівні надання послуг у сфері управління відходами та розвиток відповідної інфраструктури на території МТГ, можливе збільшення кількості стихійних сміттєзвалищ і полігонів для їх захоронення, можливе накопичення промислових відходів та як слідство погіршення санітарного стану

населених пунктів громади. Крім того, залишиться без змін інституційна складова регіональної системи управління відходами, а отже продовжуватиметься розрізненість і неузгодженість у намаганнях і діях влади, бізнесу та громадськості.

Розвиток системи поводження з побутовими та промисловими відходами є одним із першочергових завдань органів влади у сфері охорони навколишнього природного середовища. В цій сфері також розроблені програми державного і регіонального рівня; очікується, що їх реалізація забезпечить досягнення екологічних стандартів в сфері поводження з відходами і на місцевому рівні.

Природно-заповідний фонд

На території СМТГ обліковуються 17 територій та об'єктів природно-заповідного фонду, площею 1107,194 га, що становить 3,107% від загальної площі території СМТГ.

№	Об'єкт ПЗФ	загальна площа земель- них ділянок, га
1.	«Вільшанківський» – ландшафтний заказник місцевого значення	132,4
2.	«Битицький» – ландшафтний заказник місцевого значення	867,5
3.	«Панський став» – гідрологічний заказник місцевого значення	4,1
4.	«Група екзотичних дерев» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,0336
5.	«Дуб на вул. Петропавлівський» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,0063
6.	«Липові насадження» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,984
7.	«Дуб на вул. Олександра Аніщенка» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01
8.	«Дуб на вул. Герасима Кондратьєва» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,0057
9.	«Дуб на вул. Сергія Табали» – ботанічна пам'ятка природи місцевого значення	0,01
10.	«Асмолова» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	5,3787
11.	«Басівський» – парк-пам'ятка місцевого значення	34,5814
12.	«Веретинівський» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	18,2464
13.	«Будинок-музей А.П. Чехова» – парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва місцевого значення	2,30

14.	Ботанічний сад Сумського державного педагогічного університету ім. А.С. Макаренка місцевого значення	4,76
15.	«Юнатівський» – ботанічний сад місцевого значення	1,2779
16.	«Збицьке» – гідрологічний заказник місцевого значення	14,6
17.	«Сумський» – дендрологічний парк загальнодержавного значення	21,00
Всього		1107,194

Формування екологічної мережі

Загальна площа екологічної мережі області складає 1524,05 тис. га, що становить 63,95% від території області.

Таблиця 2.12 – Складові структурних елементів екологічної мережі

Одиниці адміністративно-територіального устрою регіону	Загальна площа, тис. га	Загальна площа екомережі, тис. га	Складові елементи екомережі, тис. га											
			Об'єкти ПЗФ	водно-болотні угіддя	відкриті заболочені землі	водоохоронні зони	прибережні захисні смуги	ліси та інші вкриті лісом площі	курортні та лікувально-оздоровчі території	рекреаційні території	землі під консервацію	відкриті землі без рослинного покриву або з незначним рослинним покривом	пасовища, сіножаті	радіоактивно забруднені землі, що не використовуються в господарстві
Сумська область	2383,2	1524,05	190,6	32,2	62,6	295,5	38,56	460,4	0,1	0,3	4,49	5,7	447,7	0

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 16.12.2015 № 1196 «Про затвердження Порядку включення територій та об'єктів до переліків територій та об'єктів екологічної мережі» розроблена Регіональна схема екологічної мережі Сумської області, яка затверджена рішенням Сумської обласної ради від 22.12.2021 «Про затвердження регіональної схеми формування екомережі Сумської області». Регіональна схеми формування екомережі Сумської області розроблена та затверджена з метою загального покращання стану довкілля, а також умов життя людини через усунення антропогенної фрагментації, що склалася в процесі історичного розвитку суспільства, створення неперервності та функціональної цілісності природного комплексу та посилення за рахунок цього його здатності до самовідновлення.

Рослинний та тваринний світ

За наявними даними на території області зростає 150 видів рослин, що мають той чи інший ранг охорони. Із них 70 видів занесені до Червоної книги України (2009) або до Червоного списку МСОП, а 80 видів є регіонально рідкісними, згідно з рішенням Сумської обласної ради від 18.11.2011 (зі змінами від 07.07.2017).

Найбільша кількість рідкісних і зникаючих видів, занесених у чинні природоохоронні списки, серед тварин. Загалом в області мешкає 31 вид хребетних тварин, занесених до Червоного списку МПОП, 37 видів – до Європейського червоного списку, 135 видів – до Бернської конвенції, 108 видів – до Червоної книги України.

Рослинний світ області налічує понад 2300 видів рослин, з яких судинні рослини представлені 1100 видами. В області нараховується 55 видів судинних рослин і 10 видів грибів, занесених до Червоної книги України та Європейського Червоного списку, а також 123 види рослин та 22 види грибів, що є регіонально рідкісними.

Станом на 01.01.2022 лісогосподарськими підприємствами області здійснено відновлення лісів на площі 1657,5 гектарів. За підсумками року лісогосподарськими підприємствами області створено лісових культур (посів та посадка) на площі 1540,4 гектарів, у тому числі залишено під природне поновлення 111,1 гектарів. Перелік земель лісогосподарського призначення регіону наведений у табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Землі лісогосподарського призначення регіону

№ з/п	Показник	Одиниці виміру	Кількість
1.	Загальна площа земель лісогосподарського призначення	тис. га	465,9
	у тому числі:		
1.1.	Площа земель лісогосподарського призначення державних лісогосподарських підприємств	тис. га	285,73
1.2.	Площа земель лісогосподарського призначення комунальних лісогосподарських підприємств	тис. га	173,98
2.	Площа земель лісогосподарського призначення, що вкрита лісовою рослинністю	тис. га	450,4
3.	Лісистість (відношення покритої лісом площі до загальної площі регіону)	%	18,9

Фауна Сумської області представлена 447 видами хребетних тварин, а саме: міноги (круглороті) – 1, риби – 55, земноводні – 11, плазуни – 7, птахи – 296, ссавці – 78 видів. Однією з головних причин багатства фауни Сумщини є географічне розташування території області, що знаходиться на північному сході країни в межах двох фізико-географічних зон – Полісся і Лісостепу.

Таблиця 2.16

Види тваринного світу, що охороняються на території Сумської області

Види тварин	2020 рік	2021 рік	2022 рік
Види тварин, занесені до Червоної книги України, од.	103	103	103
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES), од.	0	0	0
Види тварин, занесені до додатків Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі (Бернської конвенції), од.	232	232	232
Види, занесені до додатків Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин (Боннської конвенції, CMS), од.	0	0	0
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів (AEWA), од.	0	0	0
Види, що охороняються відповідно до Угоди про збереження популяцій європейських кажанів (EUROBATS), од.	0	0	0

Ймовірний стан рослинного та тваринного світу, якщо проєкт ДДП не буде затверджено.

Якщо Програму не буде затверджено, біорізноманіття на території МТГ, скоріш за все залишиться на сталому рівні, але впровадження заходів з охорони навколишнього природного середовища може позитивно вплинути на чисельності різних видів флори та фауни.

Демографія міста та аналіз захворюваності

Станом на 2023 рік демографічна ситуація як в регіоні, так і в Україні надскладна.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України спровокувало такі демографічні явища:

1. Значні міграційні хвилі населення. Згідно дослідження Центру економічних стратегій, станом на червень 2023 року, за кордоном через війну перебувають 5,6–6,7 млн українців. При чому, не повернутися можуть від 1,3 млн до 3,3 млн залежно від оптимістичного чи песимістичного сценарію.
2. Нерівномірність заселення території. Області західної частини України перенасичені, в той час як регіони лівобережної частини країни втратили значну частину населення.
3. Зростання смертності населення, зокрема чоловіків працездатного віку.
4. Зниження народжуваності через наслідки війни та імовірне зниження народжуваності через меншу кількість жінок репродуктивного віку.

Демографічна ситуація має негативні тенденції. За даними Головного управління статистики у Сумській області, у 2020 році смертність населення становила 17,9 випадків на 1 тис. населення, що більше, ніж у цілому по Україні (15,9 на 1 тис. населення). Показник народжуваності продовжує знижуватись, а природне скорочення населення області (-12,2 на 1 тис. населення) у 1,5 рази перевищує загальнодержавний показник (-8,1 на 1 тис. населення).

Аналогічна тенденція спостерігається по Сумській міській раді. За 2020 рік показник народжуваності продовжує знижуватись, а природне скорочення населення склало -2,3 на 1 тис. населення, що на 9,9 особи менше, ніж показник по Сумській області.

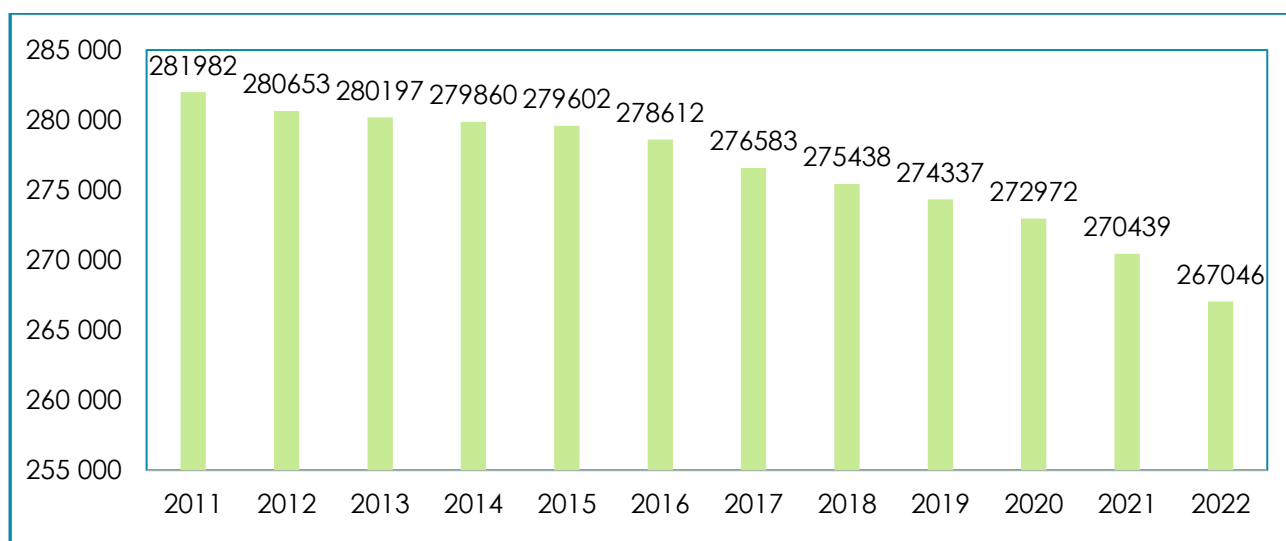

Рисунок 2.5 – Демографічна ситуація протягом 2011-2022 рр.

З метою забезпечення населення доступною, своєчасною, якісною та ефективною первинною медико-санітарною допомогою та забезпечення керованості та безперервності медичної допомоги на території області діють комунальні некомерційні підприємства та приватні установи.

На території Сумської МТГ розташовані наступні заклади охорони здоров'я та лікувально-профілактичні заклади:

- КНП «Центральна міська клінічна лікарня» СМР
- КНП «Клінічна лікарня № 4» СМР
- КНП «Клінічна лікарня № 5» СМР
- КНП «Дитяча клінічна лікарня Святої Зінаїди» СМР
- КНП «КЛ Святого Пантелеймона» СМР
- КНП "КПБ Пресвятої Діви Марії" СМР
- КНП «Клінічна стоматологічна поліклініка» СМР
- КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги №1» СМР
- КНП «ЦПМСД №2» СМР

У разі, якщо зміни проєкт ДДП не буде затверджено, всі передбачені заходи не будуть комплексними, інтегрованими та ефективними, адже інерційний характер розвитку ситуації в економіці та соціальному житті міста сприятиме накопиченню екологічних проблем, серед яких значна амортизація комунального обладнання та незадовільний стан інфраструктури, що можуть нести загрози техногенного характеру. Більш того, може виникнути кумулятивний ефект з проблем, що ускладнить існуючу екологічну ситуацію.

Особливу загрозу становитиме проблема накопичення та утилізації твердих побутових та промислових відходів, підвищиться ризик використання небезпечних технологій утилізації ТПВ та будівництва небезпечних об'єктів та підприємств, викиди яких можуть погіршити якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів, а це, в свою чергу, може підвищити ризик виникнення новоутворень і хвороб органів дихання в населення, призвести до зниження біорізноманіття тощо.

3. Характеристика стану довкілля, умов життєдіяльності населення та стану його здоров'я на територіях, які ймовірно зазнають впливу

Проєкт документу державного планування розроблений для Сумської міської територіальної громади (далі – СМТГ).

Сумська міська територіальна громада утворена 24 квітня 2019 року шляхом приєднання Піщанської сільської ради до Сумської міської ради. 21 жовтня 2020 року до складу Сумської міської територіальної громади включені сільські територіальні громади: Стецьківська, Битицька і Великочернечинська та утворені відповідні старостинські округи. Склад Сумської територіальної громади наведено нижче.

1. Сумська міська рада:
 - місто Суми
2. Піщанський старостинський округ:
 - село Піщане
 - село Верхнє Піщане
 - село Житейське
 - село Загірське
 - село Кириаківщина
 - село Трохименкове
3. Битицький старостинський округ
 - село Битиця
 - село Вакалівщина
 - село Зелений Гай
 - село Микільське
 - село Пушкарівка
4. Великочернечинський старостинський округ
 - село Велика Чернеччина
 - село Вільшанка
 - село Липняк
 - село Хомине
5. Стецьківський старостинський округ
 - село Стецьківка
 - село Кардашівка
 - село Радьківка
 - село Рибці
 - село Шевченкове.

Площа Сумської міської територіальної громади становить 356,3353 км². Чисельність наявного населення станом на 1 січня 2021 року становить 270,4 тис. осіб, в т.ч.: міське населення – 259,7 тис. осіб, сільське - 10,7 тис. осіб.

Стратегічна екологічна оцінка охоплює аналіз ймовірного впливу на стан довкілля в результаті впровадження ПДСЕРК.

Звіт про СЕО не передбачає дублювання змісту проєкту ДДП, тому зазначені в проєкті ДДП пріоритетні напрямки, завдання та шляхи їх виконання повторно Звітом про СЕО не зазначаються. Оцінка ймовірного впливу на довкілля здійснюється лише для проєктних напрямків, завдання та шляхи виконання яких можуть передбачати види діяльності, які, відповідно до Закону України «Про оцінку впливу на довкілля», ймовірно, підлягатимуть оцінці впливу на довкілля.

Головною метою Плану є скорочення викидів CO₂ в Сумській міській територіальній громаді щонайменше на 35% до 2030 року за рахунок заходів з підвищення енергоефективності, використання відновлюваних джерел енергії, подолання енергетичної бідності та досягти кліматичної нейтральності Сумської міської територіальної громади до 2050 року на рівні, зазначеному у Національно-визначеному внеску або встановленому ЄС для країн Східного партнерства.

Вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення, при впровадженні заходів може мати тільки позитивні наслідки.

Ймовірні наслідки для довкілля від реалізації Плану зведені в таблиці

Елемент	На- прям	Варіант	Ознаки
М-	позитивного впливу (mitigation)	зменшення сумарного щорічного негативного впливу на клімат внаслідок реалізації заходів ДДП	- реалізація проєктів «Підвищення енергоефективності будівель закладів бюджетної сфери міста Суми»; - реалізація проєктів «Підвищення енергоефективності будівель закладів житлової сфери міста Суми»; - підвищення енергоефективності функціонування систем водопостачання, водовідведення та водоочистки; - підвищення енергоефективності функціонування систем тепlopостачання; - популяризація ідеї сталого енергетичного розвитку; - належне поводження з небезпечними відходами; - садіння нових дерев і кущів, заміна засохлих та пошкоджених дерев і кущів уздовж основних магістралей та доріг, у парках, скверах, у межах прибережних смуг річок і водойм - проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природнозаповідного фонду на території міста Суми, належне утримання та розвиток об'єктів природнозаповідного фонду.

M+		збільшення сумарного щорічного негативного впливу на клімат внаслідок реалізації заходів ДДП	відсутні
M†		одноразові великі викиди ПГ під час реалізації заходів ДДП	- значні витрати матеріальних та енергетичних ресурсів внаслідок проведення будівельних робіт
A+	адаптація (adaptation)	сприяння сумарного адаптаційного потенціалу громади до зміни клімату внаслідок реалізації заходів ДДП	- реалізація заходів з підвищення адаптації Плану дій сталого енергетичного розвитку і клімату (ПДСЕР і К); - підтримка впровадження енергоефективних заходів з використанням відновлювальних джерел енергії; - забезпечення раціонального споживання води та енергоресурсів в закладах бюджетної сфери - створення комфортних умов перебування у приміщеннях закладів та установ соціальнокультурної сфери СМТГ; - реалізація комплексу заходів щодо підвищення енергоефективності на об'єктах бюджетної сфери, спрямованих на приведення питомого споживання енергії до нормативних показників; - забезпечення формування нових стереотипів поведінки і мотивацій, націлених на раціональне та екологічно відповідальне використання енергії у мешканців територіальної громади; - підтримка впровадження енергоефективних заходів в житловому секторі; - забезпечення належного рівня функціонування систем тепло-, водопостачання та водовідведення; - скорочення обсягів споживання енергоносіїв; - підвищення енергоефективності функціонування систем тепlopостачання.
A-		зменшення сумарного адаптаційного потенціалу громади до зміни клімату внаслідок реалізації заходів ДДП	відсутні

На основі оцінок, представлених у таблиці 3.1, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації Плану:

Атмосферне повітря – позитивний вплив, а саме: зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами внаслідок виконання заходів Плану;

Водні ресурси – позитивні наслідки а саме: поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; створення водоохоронних зон, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки

та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів підвищення надійності роботи каналізаційних мереж, усунення забруднення підземних вод зменшення надходження забруднюючих речовин в водні ресурси внаслідок виконання заходів Плану.

Відходи - позитивні наслідки за рахунок проведення заходів з ліквідації стихійних сміттєзвалищ та недопущення їх утворення, забезпечення екологічно безпечного збирання та перевезення ТПВ; придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору та транспортування побутових відходів впровадження роздільного збору ТПВ; облаштування, будівництво та капітальний ремонт сучасних контейнерних майданчиків; будівництво сміттесортувальної лінії на території міського сміттєзвалища; компостування органічних відходів на території міського сміттєзвалища; влаштування станції компостування листя впровадження поетапного переходу торгівельної мережі на використання паперової тари; реконструкції та забезпечення надійної експлуатації полігону ТПВ.

Геологічні та гідрографічні умови – Планом не передбачається реалізація заходів та заходів, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території МТГ.

Земельні ресурси – Внаслідок реалізації Плану не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів Плану не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель;

Рослинний та тваринний світ – Планом не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Реалізація Плану запланована за межами територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, земель природно-заповідного фонду України, територій та об'єктів, що мають особливу екологічну, наукову і естетичну цінність та об'єктів комплексної охорони, в зв'язку з чим можна зробити висновок, що реалізація природоохоронних заходів, що визначені Програмою не має впливу на території з природоохоронним статусом.

Реалізація заходів ДДП не матиме суттєвого впливу на зміни та динаміку розвитку природних популяцій. Помірний вплив на тваринний світ відбуватиметься за рахунок техногенного шуму від будівельної техніки та механізмів під час реалізації заходів Плану щодо будівництва планованих об'єктів, споруд та комунікацій. Але такий вплив носитиме тимчасовий характер, припиняється по закінченню будівельних робіт, такий вплив можна оцінити як допустимий.

Натомість Планом передбачено реалізація заходів щодо збереження та розширення території природно-заповідного фонду, збільшення відсотка заповідності,

що забезпечить збереження природної різноманітності ландшафтів, генофонду тваринного і рослинного світу та підтримає загальний екологічний баланс на території громади.

Біорізноманіття – наслідки позитивні за рахунок проведення заходів з видалення аварійних дерев та санітарна обрізка (кронування) старовікових дерев, виготовлення схеми зеленого господарства, відновлення та збереження зелених насаджень міста, утримання існуючих парків, та створення нових зелених зон; формування відповідного дендрологічного складу зелених насаджень, організація робіт зі створення та експлуатації зелених зон міста

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження Плану не передбачається реалізація завдань, які будуть може вплив на рекреаційні зони та культурну спадщину.

Екологічне управління, моніторинг та інше. План не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Регулярний моніторинг Плану з використанням відповідних індикаторів дозволяє оцінити ймовірність досягнення запланованих цілей і, при необхідності вжити корегувальні заходи.

Населення та інфраструктура – наслідки позитивні: поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації на території міста; негативний вплив на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується.

Ймовірність того, що реалізація Програми призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів Плану, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

Ймовірні транскордонні наслідки для довкілля. Ймовірність транскордонних наслідків в результаті затвердження та реалізації Плану відсутні.

4. Екологічні проблеми, у тому числі ризики впливу на здоров'я населення, які стосуються документа державного планування, зокрема щодо територій з природоохоронним статусом

Супутнім результатом реалізації завдань та заходів ПДСЕРК має стати поліпшення екологічної ситуації на території громади, зниження рівня антропогенного навантаження на довкілля, забезпечення раціонального природокористування, покращення гідрологічного режиму річок, забезпечення належного санітарно-екологічного стану прибережних захисних смуг, покращення якості води, озеленення населених пунктів, забезпечення екологічно безпечного збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення відходів, збереження та розширення території природно-заповідного фонду.

Під час проведення стратегічної екологічної оцінки проєкту документа державного планування ПДСЕРК визначені основні проблеми для навколишнього середовища та охорони здоров'я населення, надані характеристики даних впливів. Основні екологічні проблеми міста Суми наведені в таблиці 4.1.

Таблиця 4.1

Ключові екологічних проблеми

№ рейтинг	Проблема
1	Забруднення водних об'єктів скидами забруднюючих речовин із зворотними водами промислових і сільськогосподарських підприємств, підприємств житлово-комунального господарства, поверхневого стоку населених пунктів
2	Застарілий стан основних фондів житлового господарства: теплових, водопровідно-каналізаційних, електричних мереж, ліфтового господарства. Втрати води та тепла в мережах. Збиткові котельні (застарілі котли). Недостатній тиск у водопровідних мережах. Низький рівень якості теплопостачання та водопостачання.
3	Потреба у проведенні термомодернізації будівель закладів освіти, охорони здоров'я та культури з метою зниження обсягу палива, що споживається, та як наслідок, значення кількості викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.
4	Істотне забруднення атмосферного повітря викидами автотранспорту
5	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону
6	Замулення та засмічення водних об'єктів
7	Незадовільний стан очисних споруд
8	Неефективне управління у сфері поводження з твердими побутовими відходами, зокрема: наявність стихійних сміттєзвалищ побутових відходів; недостатня кількість сучасної інфраструктури поводження з побутовими та промисловими відходами; відсутність системи роздільного збору сміття
9	Низький рівень екологічної обізнаності, недостатня активність та самоорганізація суспільства з питань охорони довкілля
10	Недостатнє використання сучасних технологій для зменшення впливів на довкілля на промислових підприємствах
11	Низький рівень впровадження енергоефективних технологій
12	Низький рівень екологічної культури у представників бізнесу та населення

SWOT-аналіз є дієвим інструментом для прийняття стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень щодо подальшого удосконалення ДДП з урахуванням регіональних особливостей. Виявлені при проведенні SWOT-аналізу слабкості, можливості і загрози можуть бути використані при прийнятті стратегічних, коротко- та довгострокових управлінських рішень. Результати SWOT - аналізу екологічної ситуації у Сумській МТГ наведено в таблиці 4.2.

Таблиця 4.2

SWOT-аналіз екологічної ситуації в Сумській МТГ

СИЛЬНІ СТОРОНИ	СЛАБКІ СТОРОНИ
1. Зниження рівня забруднення атмосферного повітря шляхом розробки проєктів інвентаризації джерел викидів та проведення інструментально-лабораторних вимірювань. 2. Зниження рівня забруднення водних ресурсів шляхом будівництва/реконструкції об'єктів каналізаційних мереж. 3. Поліпшення екологічного стану водних об'єктів, у т.ч. відновлення та підтримання сприятливого гідрологічного режиму водних об'єктів шляхом розчищення. 4. Поліпшення технічного стану та благоустрою водойм шляхом благоустрою їх прибережних смуг. 5. Збереження площ зелених зон та забезпечення якісного озеленення. 6. Очищення міського середовища від негативних наслідків буреломів, вітровалів. 7. Належне утримання і розвиток об'єктів природно – заповідного фонду. 8. Контроль за місцями чи об'єктами розміщення відходів для запобігання шкідливому впливу їх на навколишнє природне середовище та здоров'я людини. 9. Нове будівництво полігону для складування твердих побутових відходів на території Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області. 10. Еколого-просвітницька діяльність.	1. Забруднення атмосферного повітря викидами забруднюючих речовин від пересувних джерел. 2. Відсутність автоматизованої системи спостережень за станом атмосферного повітря. 3. Відсутність централізованого водопостачання у деяких населених пунктах СМТГ. 4. Відсутність ефективної системи збору та вивезення небезпечних відходів у складі побутових відходів. 5. Відсутність інфраструктури для переробки ТПВ 6. Недостатня кількість контейнерів для роздільного збору ТПВ. 7. Незаконний видобуток корисних копалин та місцевому рівні, в т. ч. незаконна рубка лісу.
МОЖЛИВОСТІ	ЗАГРОЗИ
1. Обстеження джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря. 2. Попередження перевищень суб'єктами господарювання дозволених обсягів викидів передбачених дозволом на викиди.	1. Проведення будівельних та підготовчих робіт щодо реконструкції чи нового будівництва супроводжується тимчасовим негативним впливом на навколишнє природне середовище, зокрема викиди забруднюючих речовин під час роботи будівельної техніки, шумове та вібраційне навантаження.

3. Забезпечення належного збирання та відведення стічних вод, запобігання забрудненню навколишнього природного середовища 4. Підвищення ефективності очищення стічних вод до встановлених нормативів. 5. Зменшення забруднення водних об'єктів та їх прибережних смуг. 6. Поліпшення стану р. Сумка. 7. Збільшення площ зелених насаджень, кількості об'єктів та територій природно-заповідного фонду на території СМТГ. 8. Збереження та розвиток об'єктів ПЗФ. 9. Належне поводження з небезпечними відходами в бюджетних установах СМТГ. 10. Стабілізація і припинення негативного впливу полігону ТПВ на навколишнє середовище. 11. Зниження негативного впливу ерозійних процесів. 12. Інформування та підвищення екологічної свідомості населення шляхом видання інформаційно-освітнього бюлетеню Сумської міської ради «Екологічний орієнтир» та проведення просвітницьких заходів. 13. Збільшення рівня доступності до міжнародних фінансових ресурсів 14. Модернізація виробничих потужностей на підприємствах, запровадження у виробництво новітніх та енергоефективних технологій 15. Запровадження використання альтернативних джерел енергії 16. Рациональне використання території, зокрема території непридатних з точки зору інженерно-будівельної оцінки 17. Оздоровлення міського середовища за рахунок реалізації містобудівних та інженерних заходів (гідротехнічних заходів, винесення із сельбищної зони міста виробничих підприємств, зменшення санітарно-захисних зон, організація санітарної очистки міста	2. Неможливість використання земельних ділянок, на яких планується розміщення нового полігону ТПВ, протягом періоду експлуатації полігону. 3. Перспектива будівництва об'єктів підвищеної техногенної небезпеки, а саме: полігону ТПВ. 4. Низький рівень екологічної свідомості в суспільстві щодо пріоритетів збереження навколишнього природного середовища та переваг сталого розвитку. 5. Погіршення стану навколишнього середовища. 6. Ріст інфляції, нестабільність національної валюти, високі кредитні ставки 7. Скорочення притоку прямих іноземних інвестицій в економіку України 8. Неможливість модернізувати виробничі потужності підприємств через відсутність ресурсів 9. Погіршення демографічної ситуації, подальше «старіння» населення, збільшення навантаження на працездатних громадян 10. Зростання вартості енергоресурсів 11. Зниження рівня купівельної спроможності та погіршення рівня життя громадян 12. Скорочення трудових ресурсів через виїзд людей за кордон
--	--

Під час реалізації заходів та проєктів ПДСЕРК необхідно врахувати наявні проблеми території, на якій заплановано впровадження діяльності та запропонувати найбільш екологічно вигідну територіально-планувальну організацію з урахуванням всіх планувальних обмежень (згідно із Державними будівельними нормами України планування та забудова територій ДБН Б.2.2-12-2019 «Планування та забудова територій» та Державними санітарними правилами планування та забудови населених пунктів ДСП 173-96 та інше).

Планувальні обмеження на території, яка запланована для впровадження діяльності визначають загальні вимоги до режиму використання земельних ділянок, по яких проходять інженерні та транспортні комунікації, вимоги до експлуатації та проєктування інженерних мереж, а також режим використання земельних ділянок, що потрапляють в санітарно-захисні та охоронні зони.

Обмеження за вимогами охорони здоров'я та захисту життя – визначається санітарно-гігієнічними нормами.

Обмеження за природоохоронними вимогами – визначається на підставі Законів України «Про охорону навколишнього природного середовища» та «Про природно-заповідний фонд» та іншими нормативно-правовими документами у сфері охорони навколишнього природного середовища.

Обмеження за інженерно-геологічними умовами – визначається за даними інженерно-геологічних пошукових робіт.

Умови і обмеження забудови земельних ділянок враховуються при розробленні землевпорядної документації відповідної земельної ділянки.

5. Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, встановлені на міжнародному, державному та інших рівнях, що стосуються документа державного планування, а також шляхи врахування таких зобов'язань під час підготовки документа державного планування

Відповідно до Указу Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" від 30.09.2019 року № 722/2019 має бути забезпечено дотримання Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, які узгоджені з глобальними цілями сталого розвитку до 2030 року, проголошеними резолюцією Генеральної Асамблеї Організації Об'єднаних Націй від 25 вересня 2015 року № 70/1, зокрема:

- ціль 3 – забезпечення здорового способу життя та сприяння благополуччю для всіх у будь-якому віці;
- ціль 6 – забезпечення доступності та сталого управління водними ресурсами та санітарією;
- ціль 11 – забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст, інших населених пунктів;
- ціль 13 – вжиття невідкладних заходів щодо боротьби зі зміною клімату та її наслідками;
- ціль 15 – захист та відновлення екосистем суші та сприяння їх раціональному використанню, раціональне лісокористування, боротьба з опустелюванням, припинення і повернення назад (розвертання) процесу деградації земель та зупинка процесу втрати біорізноманіття.

Зобов'язання та заходи у сфері охорони довкілля, сталого використання природних ресурсів визначені наступними документами регіонального та загальнодержавного рівня, а також міжнародними угодами Стороною яких є Україна, зокрема:

на регіональному рівні:

- Рішення Сумської обласної ради від 22.02.2019 "Про програму охорони навколишнього природного середовища Сумської області на 2019-2021 роки"(із змінами);
- Регіональний план управління відходами в Сумській області до 2030 року, затверджена розпорядженням голови облдержадміністрації, керівника обласної

військово-цивільної адміністрації від 22.09.2016 № 836 (із змінами);

-Регіональний план управління відходами в Сумській області до 2030 року, затверджена розпорядженням голови обласної державної адміністрації – керівника обласної військової адміністрації від 16.11.2022 № 419-ОД;

-Програма державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря агломерації Суми, затверджена рішенням виконавчого комітету Сумської міської ради від 27.05.2022 № 163;

-Програма державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря зони "Сумська" на 2022-2026 роки, затверджена розпорядженням голови Сумської обласної державної адміністрації від 25.07.2022 248-ОД;

-Регіональна схеми формування екомережі Сумської області, затверджена рішенням Сумської обласної ради від 22.12.2021.

на загальнодержавному рівні:

- Основними засадами (стратегією) державної екологічної політики України на період до 2030 року, затвердженої Законом України від 28.02.2019 № 2697-VIII (далі - Стратегія ОНПС);

- Національним планом дій з охорони навколишнього природного середовища на період до 2025 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України 21.04.2021 № 443-р;

- Планом заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р;

- Національним планом дій щодо боротьби з деградацією земель та опустелюванням, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 30.03.2016 № 271-р (згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 04.12.2019 № 1065 термін виконання заходів НПД продовжено до 2025 року);

-рішенням Координаційної ради з питань боротьби з деградацією земель та опустелюванням, створеної згідно з постановою Кабінету Міністрів України від 18.01.2017 № 20, зокрема стосовно схвалення представлених НААН добровільних національних завдань щодо досягнення нейтрального рівня деградації земель (далі - НРДЗ) за напрямом «Підтримання вмісту органічної речовини (гумусу) у ґрунтах» (до 2020 року передбачалося досягнення стабільного рівня органічного вуглецю (гумусу) у ґрунтах сільськогосподарських угідь не нижче за базову лінію станом на 2010 рік (3,14 % в середньому по Україні, у т. ч. у розрізі зон: Полісся - 2,24 %; Лісостеп - 3,19 %; Степ - 3,40 %), а до 2030 року - планується

збільшення не менше ніж на 0,1 %), а також допоміжних заходів щодо досягнення НРДЗ за напрямками «Відновлення зрошення і поліпшення еколого-меліоративного стану зрошуваних земель» та «Відновлення та стале використання торфовищ»;

- Стратегією зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14.08.2019 № 688-р;

- Планом заходів з реалізації Стратегії зрошення та дренажу в Україні на період до 2030 року, затвердженим розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.10.2020 № 1567-р;

- Державною стратегією регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 05.08.2020 № 695 (далі - Держстратегія);

- Національною економічною стратегією, затвердженою постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 № 179;

- План заходів щодо виконання Концепції реалізації державної політики у сфері зміни клімату на період до 2030 року (розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 932-р);

- Указу Президента України від 30.09.2019 № 722/2019 «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року»;

- Розпорядження Кабінету Міністрів України від 21.08.2019 № 686-р «Питання збору даних для моніторингу реалізації цілей сталого розвитку» (далі - моніторинг ЦСР).

на міжнародному рівні:

- Директива № 2003/4/ЄС про доступ громадськості до екологічної інформації та про скасування Директиви № 90/313/ЄС;

- Директива № 2003/35/ЄС про забезпечення участі громадськості у підготовці окремих планів та програм, що стосуються навколишнього природного середовища;

- Директива № 2003/87/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 13 жовтня 2003 року про встановлення схеми торгівлі викидами парникових газів у рамках Співтовариства та внесення змін і доповнень до Директиви Ради 96/61/ЄС із змінами і доповненнями, внесеними Директивою 2004/101/ЄС;

- Директива № 2008/50/ЄС про якість атмосферного повітря та чистіше повітря для Європи; - Рамкова директива № 2008/98/ЄС Європейського парламенту та Ради від 19 листопада 2008р. "Про відходи та скасування деяких Директив";

- Директива Ради № 1999/31/ЄС від 26 квітня 1999 року "Про захоронення відходів"; -Директива № 98/83/ЄС про якість води, призначеної для споживання людиною, зі змінами і доповненнями, внесеними Регламентом (ЄС) № 1882/2003 і Регламентом (ЄС) 596/2009;

- Директива № 2010/75/ЄС про промислові викиди;

- Конвенція про біологічне різноманіття, підписану від імені України 11 червня 1992 року у м. Ріо-де-Жанейро (Бразилія) і (ратифіковано Верховною радою України 29 листопада 1994 року);

- Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення головним чином як середовище існування водоплавних птахів (Рамсарська конвенція, м. Рамсар, Іран, 1971 рік).

Основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція ЕСПО), ратифікований Верховною Радою України від 01.07.2015 за № 562-VIII, та Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Звітом про СЕО також проведена оцінка відповідності ПДСЕРК і зобов'язанням у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, що стосуються ДДП, встановлені нормативно-законодавчими актами у сфері охорони довкілля.

Зобов'язання у сфері охорони довкілля, у тому числі пов'язані із запобіганням негативному впливу на здоров'я населення, забезпечується виконання вимог нормативно-законодавчих актів у сфері охорони довкілля, державних будівельних норм та державних санітарних правил при плануванні населених пунктів. Врахування таких зобов'язань з урахуванням визначених параметрів санітарно-захисних зон від об'єктів, які є джерелами виділення шкідливих речовин, запахів, підвищених рівнів шуму, вібрації, електронних полів, іонізуючих випромінювань, зон санітарної охорони від підземних джерел водопостачання, охоронних зон інженерних мереж та території природоохоронного призначення, а також дотримання режимів господарського використання встановлених в їх межах – звітом про СЕО пропонується на подальших стадіях реалізації заходів ПДСЕРК, а саме під час здійснення оцінки впливу на довкілля у відповідності до вимог Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

За результатами аналізу можна зробити висновок, що ДДП " План дій сталого енергетичного розвитку та клімату Сумської міської територіальної громади до 2050 року " в достатньо високій мірі відповідає цілям екологічної політики, вста-

новленим на міжнародному, національному, регіональному та місцевому рівнях; враховує більшість з них та пропонує комплекс заходів, які сприятимуть їх виконанню.

6. Опис наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, у тому числі вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (1, 3-5 та 10-15 років відповідно, а за необхідності - 50-100 років), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань Плану для біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів.

Коротко- та середньострокові наслідки (1, 3-5, 10-15 років) при реалізації будівництва різних об'єктів комунальних, соціальної, інженерної та транспортної інфраструктури, промисловості. При цьому на кожному етапі в процесі будівництва та подальшої експлуатації об'єктів можуть виникати негативні наслідки у вигляді утворення відходів, порушення рослинного покриву під час провадження планованої діяльності, збільшення кількості автотранспорту. Можливо, потрібно буде проводити видалення зелених насаджень, зняття і складування поверхневого шару ґрунту. Також під час виконання будівельних і монтажних робіт слід очікувати допустимий негативний вплив на атмосферне повітря, рослинний і тваринний світи, ґрунти та водні ресурси. Крім того, при роботі двигунів будівельних машин, механізмів та автотранспорту на навколишнє середовище буде чинитися шумовий вплив – акустичне забруднення. За тривалістю зазначені види впливу будуть носити тимчасовий характер, обмежений розрахунковим терміном будівництва, по межах впливу – локальне, обмежене простором ведення будівельних робіт. Проте всі ці впливи відносяться до тимчасових і не стануть причиною суттєвого довгострокового погіршення екологічної рівноваги екосистем населеного пункту.

До довгострокових наслідків (50-100 років) відносяться впливи постійного характеру – викиди і скиди, шум, утворення відходів, додаткове споживання ресурсів.

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови.

Під кумулятивним впливом розуміється сукупність впливів від реалізації планованої діяльності та інших, що існують або плануються в найближчому майбутньому видів антропогенної діяльності, які можуть призвести до значних негативних або позитивних впливів на навколишнє середовище або соціально-економічні умови. Ймовірність того, що реалізація ДДП призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності будуть мати значний сумарний негативний вплив на довкілля, – є незначною. Це пов'язане з тим, що всі види впливів на навколишнє середовище мають незначну за силою та масштабом дію (незначне збільшення чисельності населення, додаткове енерго- та ресурсоспоживання). Тому наявність та розвиток кумулятивних наслідків малоїмовірні.

Акумуляція впливів відбувається в тому випадку, коли антропогенний вплив або інші фізичні або хімічні впливи на екосистему протягом певного часу перевершують можливість їх асиміляції або трансформації. При дотриманні та виконанні всіх передбачених комплексних захисних і охоронних заходів, що відповідають діючим нормативним вимогам, можливість виникнення кумулятивного впливу який супроводжуються негативними екологічними наслідками та понаднормативними викидами в атмосферне повітря забруднюючих речовин не передбачається. Детальна оцінка кумулятивного впливу буде можлива в процесі експлуатації території з урахуванням даних моніторингу навколишнього середовища та проведення відповідних розрахунків. Змін клімату і мікроклімату в результаті планованої діяльності не очікується, оскільки в результаті впровадження проєктних рішень відсутні значні виділення теплоти та парникових газів.

Синергічні наслідки – сумарний ефект, який полягає у тому, що при взаємодії 2-х або більше факторів їх дія суттєво переважає дію кожного окремо компонента.

Наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення – це будь-які ймовірні наслідки реалізації завдань ПДСЕРК для, біорізноманіття, ґрунту, клімату, повітря, води, ландшафту (включаючи техногенного), природних територій та об'єктів, безпеки життєдіяльності населення та його здоров'я, матеріальних активів, об'єктів культурної спадщини та взаємодія цих факторів

В процесі стратегічної екологічної оцінки був здійснений аналіз впливу реалізації рішень проєкту ПДСЕРК як на окремі компоненти навколишнього природного середовища, так і сукупний вплив на природні процеси та комплекси. Значного негативного впливу під час планованої діяльності на довкілля та здоров'я населення не передбачається.

У порівнянні з нульовою альтернативою вплив на довкілля оцінюється як незначний, оскільки, як зазначалося вище, буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Ймовірний екологічний вплив на складові довкілля від реалізації завдань Плану дій сталого енергетичного розвитку та клімату Сумської міської територіальної громади до 2050 року

№	Чи може реалізація планованої діяльності спричинити:	Негативний вплив			Пом'якшення існуючої ситуації
		Так	Ймовірно	Ні	
Повітря					
1.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від стаціонарних джерел		+		Під час реконструкції чи будівництва нових об'єктів, на етапі розроблення документації, необхідно дотримуватися вимог чинного екологічно законодавства; провадження планованої діяльності необхідно здійснювати у відповідності до умов, що були встановленні у дозвільних документах екологічного характеру (висновок з ОВД, дозвіл на викиди, тощо).
2.	Збільшення викидів забруднюючих речовин від пересувних джерел			+	Не потребує заходів пом'якшення
3.	Погіршення якості атмосферного повітря		+		Проведення моніторингу забруднюючих речовин після затвердження ДДП (що полягає у зборі статистичних даних по обсягам викидів забруднюючих речовин).
4.	Поява джерел неприємних запахів		+		Нове будівництво полігону для складування твердих побутових відходів на території Верхньосироватської сільської ради Сумського району Сумської області вимагає дотримання всіх належних норм захоронення відходів та належного поводження з відходами для того, щоб уникнути шкідливий вплив на оточуюче середовище.
5.	Зміни повітряних потоків, вологості, температури або ж будь-які локальні чи регіональні зміни клімату			+	Не потребує заходів пом'якшення
Водні ресурси					
6.	Збільшення обсягів скидів у поверхневі води		+		Контроль технологічного режиму очисних споруд, періодичного контролю складу та обсягу стічних вод згідно з вимогами законодавства.
7.	Будь-які зміни якості поверхневих вод (зокрема таких показників як темпе-	+			Контроль технологічного режиму очисних споруд та контроль за якісним та кількісним складом стічних вод.

	ратура, розчинений кисень, прозорість, але не обмежуючись ними)				
8.	Значне зменшення кількості вод, що використовуються для водопостачання населенню			+	Не потребує заходів пом'якшення
9.	Збільшення навантаження на каналізаційні системи та погіршення якості очистки стічних вод			+	Не потребує заходів пом'якшення
10.	Появу загроз для людей і матеріальних об'єктів, пов'язаних з водою (зокрема таких, як паводки або підтоплення)			+	Не потребує заходів пом'якшення
11.	Зміни напрямів і швидкості течії поверхневих вод або зміни обсягів води будь-якого поверхневого водного об'єкту		+		Контроль за дотриманням режиму водоохоронних зон поверхневих водних об'єктів СМТГ.
12.	Порушення гідрологічного та гідрохімічного режиму малих річок регіону		+		Контроль за дотриманням режиму водоохоронних зон поверхневих водних об'єктів СМТГ. Контроль технологічного режиму очисних споруд та контроль за якісним та кількісним складом стічних вод. Проведення санітарних заходів та благоустрою в прибережних смугах водних об'єктів
13.	Зміни обсягів підземних вод (шляхом відбору чи скидів або ж шляхом порушення водоносних горизонтів)			+	Не потребує заходів пом'якшення
14.	Забруднення підземних водоносних горизонтів			+	Не потребує заходів пом'якшення
Відходи					
15.	Збільшення кількості утворених твердих побутових відходів		+		Забезпечення виконання «Програми поводження з твердими побутовими відходами» (Постанова Кабінету Міністрів України від 4.04.2004 р. № 265) передбачається організація роздільного збору твердих побутових відходів із наступним використанням і утилізацією. За умови організації роздільного збору об'єм вивозу твердих побутових відходів можна зменшити на 30-50%.
16.	Збільшення кількості утворених чи накопичених промислових відходів IV класу небезпеки			+	Не потребує заходів пом'якшення

17.	Збільшення кількості відходів I – III класу небезпеки			+	Не потребує заходів пом'якшення
18.	Спорудження еколого-небезпечних об'єктів поводження з відходами	+			На етапі розроблення документації, необхідно дотримуватися вимог чинного екологічного законодавства; провадження планованої діяльності необхідно здійснювати у відповідності до умов, що були встановлені у дозвільних документах екологічного характеру (висновок з ОВД, дозвіл на викиди, дозвіл на спецводокористування, тощо).
19.	Утворення або накопичення радіоактивних відходів			+	Не потребує заходів пом'якшення
Земельні ресурси					
20.	Порушення, переміщення, ущільнення ґрунтового шару	+			На етапі планування планованої діяльності, необхідно передбачити максимальне збереження існуючого ґрунтового шару, якщо це не можливо, то необхідно отримати дозвіл на зняття та перенесення верхнього родючого шару ґрунту.
21.	Будь-яке посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів			+	Не потребує заходів пом'якшення
22.	Зміни в топографії або в характеристиках рельєфу			+	Не потребує заходів пом'якшення
23.	Появу таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози через нестабільність літогенної основи або зміни геологічної структури			+	Не потребує заходів пом'якшення.
24.	Суттєві зміни в структурі земельного фонду, чинній або планованій практиці використання земель			+	Не потребує заходів пом'якшення.
25.	Виникнення конфліктів між ухваленими цілями ДДП та цілями місцевих громад			+	Не потребує заходів пом'якшення
Біорізноманіття та рекреаційні зони					
26.	Негативний вплив на об'єкти природно-заповідного фонду (зменшення площ, початок			+	Не потребує заходів пом'якшення

	небезпечної діяльності у безпосередній близькості або на їх території тощо)				
27.	Зміни у кількості видів рослин або тварин, їхній чисельності або територіальному представництві			+	Не потребує заходів пом'якшення
28.	Збільшення площ зернових культур або с/г угідь в цілому			+	Не потребує заходів пом'якшення
29.	Порушення або деградацію середовищ існування диких видів тварин			+	Не потребує заходів пом'якшення
30.	Будь-який вплив на кількість і якість наявних рекреаційних можливостей		+		Програма передбачає проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню природних комплексів територій та об'єктів природно-заповідного фонду, належне утримання та розвиток об'єктів природно-заповідного фонду.
31.	Будь-який вплив на наявні об'єкти історико-культурної спадщини			+	Не потребує заходів пом'якшення
32.	Інші негативні впливи на естетичні показники об'єктів довкілля (перепони для публічного огляду мальовничих краєвидів, появу естетично прийнятих місць, руйнування пам'ятників природи тощо)			+	Не потребує заходів пом'якшення.
33.	Зміни в локалізації, розміщенні, щільності та зростанні кількості населення будь-якої території			+	Не потребує заходів пом'якшення.
34.	Вплив на нинішній стан забезпечення житлом або виникнення нових потреб у житлі			+	Не потребує заходів пом'якшення.
35.	Суттєвий вплив на нинішню транспортну систему. Зміни в структурі транспортних потоків.			+	Не потребує заходів пом'якшення.
36.	Необхідність будівництва нових об'єктів для забезпечення транспортних сполучень			+	Не потребує заходів пом'якшення.
37.	Потреба в нових або суттєвий вплив на наявні комунальні послуги			+	Не потребує заходів пом'якшення.

38.	Поява будь-яких реальних або потенційних загроз для здоров'я людей			+	Програма передбачає будівництво та реконструкцію полігону ТПВ.
Екологічне управління та моніторинг					
39.	Послаблення правових і економічних механізмів контролю в галузі екологічної безпеки			+	Не потребує заходів пом'якшення
40.	Погіршення екологічного моніторингу			+	Не потребує заходів пом'якшення
41.	Усунення наявних механізмів впливу органів місцевого самоврядування на процеси техногенного навантаження			+	Не потребує заходів пом'якшення
42.	Стимулювання розвитку екологічно небезпечних галузей виробництва			+	Не потребує заходів пом'якшення
Інше					
43.	Підвищення рівня використання будь-якого виду природних ресурсів			+	Не потребує заходів пом'якшення
44.	Суттєве вилучення будь-якого не відновлюваного ресурсу			+	Не потребує заходів пом'якшення.
45.	Збільшення споживання значних обсягів палива або енергії			+	Не потребує заходів пом'якшення.
46.	Суттєве порушення якості природнього середовища			+	Не потребує заходів пом'якшення.
47.	Такі впливи на довкілля або здоров'я людей, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності викличуть значний негативний екологічний ефект, що матиме значний негативний прямий або опосередкований вплив на добробут людей			+	Не потребує заходів пом'якшення.

На основі оцінок, представлених у таблиці, можна зробити такі висновки щодо ймовірних наслідків для довкілля від реалізації ПДСЕРК:

Атмосферне повітря – позитивний вплив, а саме: зменшення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами внаслідок виконання заходів ПДСЕРК;

Водні ресурси – позитивні наслідки а саме: поліпшення гідрологічного, санітарного, технічного стану та якості води; створення водоохоронних зон, підвищення надійності експлуатації водопровідних мереж та ефективності водопідготовки

та очищення стічних вод із застосуванням ефективних технічних рішень, сучасних технологій і матеріалів, підвищення надійності роботи каналізаційних мереж, усунення забруднення підземних вод зменшення надходження забруднюючих речовин в водні ресурси внаслідок виконання заходів ПДСЕРК.

Відходи- позитивні наслідки за рахунок проведення заходів з ліквідації стихійних сміттєзвалищ та недопущення їх утворення, забезпечення екологічно безпечного збирання та перевезення ТПВ; придбання та впровадження установок, обладнання та машин для збору та транспортування побутових відходів, впровадження роздільного збору ТПВ; облаштування, будівництво та капітальний ремонт сучасних контейнерних майданчиків; будівництво сміттесортувальної лінії на території міського сміттєзвалища; компостування органічних відходів на території міського сміттєзвалища; влаштування станції компостування листя впровадження поетапного переходу торгівельної мережі на використання паперової тари; реконструкції та забезпечення надійної експлуатації полігону ТПВ.

Геологічні та гідрографічні умови ПДСЕРК не передбачається реалізація завдань та заходів, які можуть призвести до негативного впливу на геологічне і гідрогеологічне середовище на території МТГ.

Земельні ресурси – Внаслідок реалізації ПДСЕРК не передбачається будь-якого посилення вітрової або водної ерозії ґрунтів, змін у топографії, поява таких загроз, як землетруси, зсуви, селеві потоки, провали землі та інші подібні загрози. Реалізація заходів ПДСЕРК не призведе до суттєвих змін у структурі земельного фонду, чинній або плановій практиці використання земель;

Рослинний та тваринний світ ПДСЕРК не передбачається реалізація заходів, які можуть призвести до негативного впливу на існуючі чи заплановані до заповідання території та об'єкти природно-заповідного фонду.

Біорізноманіття – наслідки позитивні за рахунок проведення заходів з видалення аварійних дерев та санітарна обрізка (кронування) старовікових дерев, виготовлення схеми зеленого господарства, відновлення та збереження зелених насаджень міста, утримання існуючих парків, та створення нових зелених зон; формування відповідного дендрологічного складу зелених насаджень, організація робіт зі створення та експлуатації зелених зон міста

Рекреаційні зони та культурна спадщина. Впровадження ПДСЕРК не передбачається реалізація завдань, які будуть може вплив на рекреаційні зони та культурну спадщину.

Екологічне управління, моніторинг та інше. ПДСЕРК не передбачає послаблення правових і економічних механізмів контролю в сфері екологічної безпеки, натомість передбачено реалізація заходів щодо покращення стану навколишнього природного середовища.

Регулярний моніторинг ПДСЕРК з використанням відповідних індикаторів дозволяє оцінити ймовірність досягнення запланованих цілей і, при необхідності вжити корегувальні заходи.

Населення та інфраструктура – наслідки позитивні: поліпшення санітарно-епідеміологічної та санітарно-епізоотичної ситуації на території міста; негативний вплив на стан здоров'я чи захворюваність населення не очікується.

Ймовірність того, що реалізація ПДСЕРК призведе до таких можливих впливів на довкілля або здоров'я населення, які самі по собі будуть незначними, але у сукупності матимуть значний сумарний (кумулятивний) вплив на довкілля, є незначною.

При впровадженні заходів ПДСЕРК, у порівнянні із існуючим станом, очікується позитивний вплив на навколишнє природне середовище, у тому числі на здоров'я населення.

Ймовірні транскордонні наслідки для довкілля. Ймовірність транскордонних наслідків в результаті затвердження та реалізації ПДСЕРК відсутні.

7. Заходи, що передбачається вжити для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування

Головною метою ПДСЕРК є забезпечення сталого розвитку МТГ до 2050 року шляхом створення комфортних умов проживання мешканців, підвищення якості наданих послуг, пом'якшення та адаптації до негативних наслідків змін клімату, з одночасним зниженням енергозатратності міської інфраструктури та скороченням викидів CO₂.

Виконання передбачених ПДСЕРК заходів можливе лише за умови сприяння їх реалізації з боку органів місцевого самоврядування, керівників підприємств, установ і організацій, громадських організацій та населення міста.

Основними шляхами розв'язання проблемних питань екологічного спрямування у громаді є комплекс природоохоронних заходів, які здійснюватимуться у соціально-економічній та культурній сферах. Ці заходи пов'язані зі зменшенням шкідливого впливу на навколишнє природне середовище, забезпеченням раціонального використання природних ресурсів і базуються на прийнятті екологічно обґрунтованих управлінських рішень з урахуванням позиції громадськості.

Виконання завдань передбачених ПДСЕРК сприятиме запобіганню погіршенню екологічної ситуації та здоров'я населення, створюватиме сприятливі умови для відтворення природних ресурсів і як наслідок досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища, що є основою екологічної безпеки громади.

Основними складовими результативності у сфері охорони навколишнього природного середовища є:

Забруднення атмосферного повітря

Для розв'язання проблеми необхідно забезпечити зменшення обсягів викидів забруднюючих речовин із стаціонарних і пересувних джерел викидів та їх негативного впливу на здоров'я населення через впровадження містобудівних, природоохоронних та санітарно-гігієнічних заходів, а саме:

- технічне переоснащення парку комунального транспорту через закупівлю нових більш ефективних транспортних засобів;
- заміни бензинового палива в автомобільному транспорті на газоподібне паливо, виключення етильованого палива, застосування нейтралізаторів токсичних вихлопів.

- підвищення ефективності роботи пасажирського транспорту через розроблення нової схеми руху, оновлення парку автобусів;
- використання велотранспорту, формування веломережі, розвиток велопарковок, заохочення до здорового способу життя;
- перехід транспорту комунальних підприємств, громадського транспорту та автопарку міської ради на гібридні та електромобілі;
- збільшення площі зелених насаджень на території міста;
- здійснення повітроохоронних заходів на підприємствах, які забруднюють атмосферне повітря.

Поводження з твердими побутовими відходами

Для розв'язання проблеми необхідно забезпечити:

- зменшення інтенсивності утворення загальної кількості відходів;
- збільшення використання відходів як вторинної сировини;
- впровадження системи обліку, паспортизації відходів, створення та ведення реєстрів об'єктів утворення та видалення відходів;
- ліквідація стихійних сміттєзвалищ та недопущення їх утворення;
- забезпечення екологічно безпечного збирання та перевезення ТПВ;
- придбання та впровадження сучасних установок, обладнання та машин для збору та транспортування побутових відходів;
- впровадження роздільного збору ТПВ;
- облаштування, будівництво та капітальний ремонт сучасних контейнерних майданчиків;
- компостування органічних відходів на території міського сміттєзвалища;
- влаштування станції компостування листя;
- впровадження поетапного переходу торгівельної мережі на використання паперової тари;
- реконструкції та забезпечення надійної експлуатації полігону ТПВ.

Охорона і раціональне використання водних ресурсів

Для розв'язання проблеми необхідно забезпечити:

- упорядкування існуючого водовідведення на господарських об'єктах, впровадження мало- і безводних технологій, повторного використання зворотних вод, замкнутих систем виробничого водопостачання;
- раціональне використання водних ресурсів для потреб промисловості міста;
- суттєве зменшення обсягів скидів у водні об'єкти промислових стоків підприємств міста;
- поліпшення систем очищення міських комунальних та зливових стічних вод шляхом вдосконалення технологічного процесу на міських комунальних очисних спорудах;

- вдосконалення технологій очищення та запровадження нових засобів знезараження води в системі централізованого водопостачання міста.
- приведення до нормативних вимог зон санітарної охорони та водоохоронних зон джерел питного водопостачання;
- проведення оцінки екологічного та гігієнічного стану джерел питного водопостачання на відповідність установленим вимогам,
- здійснення робіт з благоустрою, розчистки та поліпшення санітарного, екологічного стану місцевих водойм;
- проектування та винесення в натуру прибережно-захисних смуг річок та водойм громади за межами населених пунктів;
- приведення у відповідність до екологічних вимог системи водопровідно -каналізаційного господарства;
- впровадження ефективних технологій очищення виробничих стічних вод та утилізація їх осадків
- вдосконалення системи контролю за станом водних об'єктів.

Охорона і раціональне використання природних рослинних ресурсів

Поліпшення якості зелених насаджень, раціональне використання та їх охорона передбачає:

- збільшення зелених зон загального користування шляхом створення нових;
- проведення інвентаризації зелених насаджень;
- проведення санітарних рубок, пов'язаних з ліквідацією старовікових, аварійно небезпечних дерев;
- утримання існуючих парків, та створення нових зелених зон;
- формування відповідного дендрологічного складу зелених насаджень, організація робіт зі створення та експлуатації зелених зон міста;
- посилення біологічної стійкості насаджень за рахунок відтворення корінних біовидів в існуючій екосистемі.

Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку

Екологічна просвіта та інформування для сталого розвитку передбачає:

- розробка схем місцевої екологічної мережі;
- висвітлення про стан довкілля та популяризація екологічних цінностей, проведення планомірної, комплексної просвітницької діяльності з питань екологічної безпеки, захисту довкілля та сталого розвитку;
- сприяння громадським організаціям в організації екологічних заходів.

Виконання заходів, передбачених ПДСЕРК, матиме позитивний вплив на всі складові довкілля, поліпшення загального екологічного та естетичного стану території Сумської МТГ.

8. Обґрунтування вибору виправданих альтернатив, що розглядалися, опис способу, в який здійснювалася стратегічна екологічна оцінка, у тому числі будь-які ускладнення (недостатність інформації та технічних засобів під час здійснення такої оцінки)

Під час підготовки звіту про стратегічну екологічну оцінку визначено доцільність і прийнятність планованої діяльності і обґрунтування економічних, технічних, організаційних, державно-правових та інших заходів щодо забезпечення безпеки довкілля, а також оцінено вплив на навколишнє середовище, прогноз впливу на навколишнє середовище, виходячи із особливостей планованої діяльності з урахуванням природних, соціальних та техногенних умов.

Для здійснення стратегічної екологічної оцінки застосовані наступні методи, які передбачають:

- збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників;
- проведення аналізу слабких та сильних сторін проекту ПДСЕРК з точки зору екологічної ситуації;
- визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру;
- моніторинг фактичного впливу впровадження заходів ПДСЕРК на довкілля.

Для проведення стратегічної екологічної оцінки буде використана наступна інформація: доповіді про стан довкілля; статистична інформація щодо споживання енергоносіїв; дані моніторингу стану довкілля та енергоспоживання; експертні оцінки; інша доступна інформація.

Зокрема були використані:

Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Сумській області у 2021 році (<https://mepr.gov.ua/>),

Регіональні природоохоронні програми (<https://finance.smr.gov.ua/104-kompleksna-programa-okhoroni-navkolishnogo-prirodnogo-seredovishcha-m-sumi>)

Статистична інформація, зокрема щодо навколишнього середовища <http://sumy.ukrstat.gov.ua/>.

Для оцінки впливу на здоров'я населення використовувалися <https://phc.org.ua/>, <http://ses.sumy.ua/>.

Окрім того були проаналізовані вимоги державних будівельних норм (ДБН) <https://dbn.co.ua/load/normativy/dbn/1> та державні санітарні правила та норми <https://medprosvita.com.ua/moz-derzhavni-sanitarni-pravila-normi-pidbirka/>. При проведенні СЕО використовувались наступні методи:

- Статистичні методи аналізу та прогнозування. З метою оброблення масиву даних та формування прогнозних величин в майбутньому. Використовувались при наявності масиву даних та побудови моделей розвитку.

Метод експертних оцінок, який використовується при відсутності про об'єкт прогнозування достовірних відомостей або якщо масив даних не підлягає математичному аналізу.

Альтернативним варіантом є відмова від запланованої діяльності, так званий «нульовий варіант» без затвердження ПДСЕРК.

Незатвердження Плану та відмови від реалізації завдань, що передбачені нею призведе до неможливості розвитку СМТГ. Цей сценарій може розумітися, як продовження поточних (найчастіше несприятливих) тенденцій щодо економічно, соціального та екологічного стану території СМТГ.

За даним варіантом подальший стабільний розвиток СМТГ, очевидно є проблематичним, і ця альтернатива веде до погіршення комфорту проживання населення СМТГ. Територіальні альтернативи Звітом про СЕО не розглядаються, так як обрані проєктні завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів Плану для конкретної громади.

Територіальні альтернативи можуть бути розглянуті лише при реалізації конкретних завдань та заходів Плану, але дані альтернативи є обмеженими територією СМТГ. Завдання та заходи Плану, шляхи їх реалізації запропоновані розробником програми спільно з іншими виконавчими органами Сумської міської ради, підприємствами, установами, організаціями. Шляхи реалізації завдань обрані відповідно наявних ресурсів Сумської МТГ.

Технічна альтернатива пропонована звітом СЕО – відмова від реалізації санітарних заходів та благоустрою прибережної смуги річки Псел, а також, ймовірного очищення русла. Територія долини верхнього Псла – UA0000303 Upper Psel river valley, відноситься до території Смарагдової мережі. В долині річки Псла відомі численні знахідки рослин, занесених до Червоної книги України: *Iris sibirica*, *Gladiolus tenuis*, *Epipactis palustris*, *Dactylorhiza incarnata*, *D. majalis*, *Platanthera bifolia*, *Orchis coriophora*, *Lunaria rediviva*, *Allium ursinum*. Крім того, в цій частині долини річки лучні та важкодоступні водно-болотні масиви, що чергуються з лісами, мають велике значення для збереження гніздової орнітофауни, в тому числі занесених до Червоної книги України *Grus grus* і *Ciconia nigra*. З метою недопущення ймовірного порушення природних ареалів існування червонокнижних рослин та птахів звітом СЕО пропонується виключити Псел з переліку

річок, щодо яких здійснюються заходи в рамках реалізації завдання з охорони та раціональне використання водних ресурсів.

За результатами аналізу визначено, що в рамках гіпотетичного сценарію подальший сталий розвиток міста є ускладненим, і цей сценарій призводить до погіршення екологічної ситуації в межах міста, продовження подальшого неефективного використання екологічних ресурсів. ПДСЕРК, натомість, побудований на засадах збалансованого (сталого) розвитку, а тому має перевагу над альтернативним "нульовим сценарієм" розвитку.

Результати проведення цільового аналізу планованих завдань щодо їх відповідності цілям охорони довкілля, визначених на місцевому, регіональному та національному рівнях, виявили необхідність прийняття ПДСЕРК.

В інтересах ефективного та сталого розвитку міста та підвищення якості життя населення найсприятливішим варіантом буде затвердження запропонованої ПДСЕРК.

При підготовці звіту про стратегічну екологічну оцінку труднощі не були виявлені.

9. Заходи, передбачені для здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення

На підставі проведеного аналізу зроблено висновок, що ПДСЕРК відповідає державним та регіональним стратегічним документам, реалізація заходів ПДСЕРК не справить значного негативного впливу на стан довкілля та здоров'я населення.

Значущі наслідки для довкілля, в тому числі для здоров'я населення, повинні відслідковуватися під час реалізації ПДСЕРК, зокрема, з метою виявлення непередбачених несприятливих наслідків і вжиття заходів щодо їх усунення.

Результати моніторингу мають бути доступними для органів влади та громадськості. Згідно розділу 5 статті 17 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля.

Порядок здійснення моніторингу наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення повинен відповідати вимогам зазначеним у Постанові КМУ від 16.12.2020 №1272.

Замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання ПДСЕРК для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік та оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет.

Моніторинг здійснюється з метою виявлення наслідків виконання ДДП для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, забезпечення здійснення заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання документа державного планування, а також у разі виявлення негативних наслідків, не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку, вжиття заходів для їх усунення.

Здійснення таких заходів забезпечує можливість:

- порівняння очікуваних і фактичних наслідків, що дає можливість отримати інформацію про реалізацію ПДСЕРК;
- перевірки дотримання екологічних вимог, встановлених відповідними органами виконавчої влади;
- виявлення наслідків виконання ПДСЕРК, у тому числі для здоров'я населення, а саме вторинних, кумулятивних, синергічних, коротко-, середньо- та довгострокових (на один, три-п'ять, 10-15 років, 50-100 років відповідно), постійних і тимчасових, позитивних і негативних наслідків;

-запобігання, зменшення та компенсації негативних наслідків, зумовлених виконанням ПДСЕРК;

-виявлення не передбачених звітом про СЕО негативних наслідків виконання ПДСЕРК для довкілля, у тому числі для здоров'я населення.

При здійсненні моніторингу основну увагу належить приділяти заходам передбаченим в сфері охорони довкілля для досягнення стійкості природного середовища до антропогенних навантажень та забезпечення сприятливих санітарно-гігієнічних умов життєдіяльності населення:

- стан виконання заходів шляхом порівняння фактично отриманих значень індикаторів оцінки результативності виконання завдань і їх прогнозних значень;

- обсяг фінансування заходів з охорони навколишнього природного середовища;

- обсяги коштів міжнародної технічної допомоги, кредитів, інвестиційних ресурсів фінансових установ спрямованих у заходи з енергоефективності, залучені громадою.

У разі коли під час здійснення моніторингу виявлено не передбачені звітом про стратегічну екологічну оцінку негативні наслідки виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, замовник вживає заходів для їх усунення, а також подає органу державної влади або органу місцевого самоврядування, який затвердив документ державного планування, пропозиції щодо внесення змін до такого документа з метою усунення негативних наслідків. У такому разі зміни, що вносяться до документа державного планування, підлягають СЕО.

Перелік екологічних індикаторів наведений у таблиці 9.1.

Таблиця 9.1

Перелік екологічних індикаторів для здійснення моніторингу наслідків виконання
Плану

№ з/п	Показники моніторингу	Одиниця виміру	Роки				Оцінка	Показник оцінки	Примітка
			2024	...	...	2030	2030/2023%		
Охорона атмосферного повітря									
1	Загальні обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел забруднення на території СМТГ	тис. тон					< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПАСЕРК	

2	Загальні обсяги викидів в атмосферне повітря окремо по парниковим газам від стаціонарних джерел забруднення на території СМТГ	тис. тон					< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
Охорона водних ресурсів									
3.	Скинуто зворотних вод у поверхневі водні об'єкти, - усього, - у тому числі забруднених	млн куб. метрів					< 100	Позитивний результат	За даними Регіонального офісу водних ресурсів у Сумській області Державного агентства водних ресурсів України
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
4.	Зміни у структурі використання земельних ресурсів СМТГ Усього земель (площа), тому числі: - сільськогосподарські угіддя; - ліси та інші лісовкриті площі; - забудовані землі; - землі під водою; - відкриті заболочені землі; - інші землі	тис. га					> 100	Позитивний результат	За даними Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
5	Створено захисних насаджень	га					> 100	Позитивний результат	За даними Сумського обласного управління лісового та мисливського господарства
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
Поводження з відходами									
6		ти	с				> 100	Позитивний результат	з а с т а т

	Утворено відходів (1-4 класів небезпеки), з них: - утилізовано; - видалено у спеціально відведені місця чи об'єкти						= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
Розвиток мережі об'єктів природно-заповідного фонду									
7	Загальна кількість об'єктів природно-заповідного фонду на території СМТГ	одиниць					> 100	Позитивний результат	За даними Департаменту захисту довкілля та енергетики Сумської обласної державної адміністрації
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
8	Площа об'єктів природно-заповідного фонду	гектарів					> 100	Позитивний результат	
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
9	Загальна кількість видів рослин та тварин, занесених до Червоної книги України	одиниць					> 100	Позитивний результат	
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
Здоров'я населення									
10	Захворюваність на хвороби органів дихання: - туберкульоз - інші	осіб на 100 тис.					< 100	Позитивний результат	За статистичними даними
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	

							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
11	Забезпеченість лікарями	осіб на 10 тис. населення					> 100	Позитивний результат	За статистичними даними
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							< 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	
12	Смертність населення	випадків на тис. осіб					< 100	Позитивний результат	
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання м	
13	Питома вага злоякісних новоутворень, виявлених в I-II стадії	‰					< 100	Позитивний результат	
							= 100	Нейтральний результат, що потребує подальшого моніторингу	
							> 100	Негативний результат, необхідно вжити заходи для запобігання, зменшення та пом'якшення негативних наслідків виконання ПДСЕРК	

У сфері охорони повітряного басейну необхідно перевіряти:

- виконання технологічних та санітарно-технічних заходів (впровадження нових мало- та безвідходних технологій на промислових підприємствах, модернізація існуючих об'єктів тепло-енергопостачання, впровадження теплових установок сучасного типу з використанням природних джерел енергії, тощо);
- зменшення / збільшення обсягів викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря стаціонарними та пересувними джерелами забруднення.

Контроль за охороною водних ресурсів включає нагляд за відведенням та очищенням поверхневих стічних вод з території міста, встановленням меж прибережних захисних смуг та додержанням на їх території режимів господарської діяльності, благоустроєм водних рекреаційних зон, а також за виконанням технологічних та технічних заходів на промислових об'єктах

Ефективність роботи систем водопостачання та каналізування (в тому числі зливової каналізації) визначається за результатами лабораторних досліджень якості питної води та води водних об'єктів у пунктах водокористування населення за хімічними та бактеріологічними показниками.

Спеціалізовані лабораторії органів санітарно-гігієнічного контролю повинні вести облік найбільш потужних джерел шуму, вібрації та електромагнітного випромінювання на території міста.

Для підвищення якості оцінки антропогенного впливу території на навколишнє природне середовище та здоров'я населення, прогнозування стану екосистем та досягнення їх екологічної рівноваги необхідно щорічно проводити поглиблений аналіз лабораторних досліджень стану атмосферного повітря, водних ресурсів, ґрунту. Для цього доцільним є налагодження системи моніторингу навколишнього природного середовища (повітряний та водний басейни, ґрунт, надра, фізичні фактори впливу) з організацією стаціонарних постів та пунктів контролю в межах житлової, промислової та рекреаційно-оздоровчої зон, а саме:

- розміщення стаціонарних постів спостереження за станом атмосферного повітря на ділянках вулиць з найбільшою інтенсивністю транспортних потоків;
- здійснення моніторингу стану ґрунтів та якості води водних об'єктів, в тому числі в пунктах водокористування населення (пляжі, зони відпочинку) за хімічними та бактеріологічними показниками.

У разі виявлення систематичних відхилень від гігієнічних нормативів складових довкілля необхідно здійснювати аналіз захворюваності населення міста з метою виявлення негативного впливу факторів навколишнього середовища на здоров'я населення, використовуючи в тому числі статистичні дані. Для цього необхідно доповнити дані статистичної звітності у сфері навколишнього середовища.

Здійснення моніторингу впливів виконання ПДСЕРК на довкілля, у тому числі на здоров'я населення, за визначеними показниками з веденням щорічної звітності дасть можливість своєчасно виявляти недоліки і порушення, що негативно впливають на комфортність проживання населення, і обґрунтувати необхідні заходи щодо їх усунення, а також проводити інформування населення міста про стан реалізації ПДСЕРК, поточні ускладнення та прогнозні терміни їх усунення.

Здійснення моніторингу покладається на Сумську міську раду, яка має здійснювати загальну координацію, методичне та інформаційне забезпечення процесу моніторингу, а також підготовку узагальненого звіту про результати моніторингу ПДСЕРК.

Замовник СЕО здійснюватиме моніторинг наслідків виконання Програми шляхом збору та аналізу інформації головного управління статистики в Сумській області, Департаменту захисту довкілля та енергетики Сумської ОДА, Державної служби України з питань геодезії, картографії та кадастру в Сумській області, Регіонального офісу водних ресурсів у Сумській області, Державного агентства водних ресурсів України та відповідних виконавчих органів Сумської міської ради.

Здійснення моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі на здоров'я населення, за запропонованими показниками із введенням періодичного інформування, дасть можливість своєчасно виявляти порушення і недоліки, відхилення показників та своєчасно опрацьовувати питання з метою їх усунення, готувати та оприлюднювати інформацію про хід (стан) реалізації Програми.

10. Опис ймовірних транскордонних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення (за наявності)

Даний розділ не розглядається, документ державного планування розроблений з метою провадження діяльності на території Сумської міської територіальної громади (що знаходиться в межах Сумської області). Виявлені у документі державного планування завдання виконання яких може передбачати діяльність, що відповідно до законодавства підлягає оцінці впливу на довкілля, не потребує здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля.

11. Резюме нетехнічного характеру інформації, розраховане на широку аудиторію.

Завдання та заходи ПДСЕРК розроблені з урахуванням завдань та заходів у відповідних галузях і сферах діяльності, заходів міських цільових програм розвитку, затверджених міською радою. Заходи мають адресне спрямування з визначенням відповідальних виконавців, термінів реалізації, джерел та обсягів фінансування.

Основні зобов'язання у сфері охорони довкілля Сумської міської ТГ визначаються законами України "Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року", "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону атмосферного повітря", "Про стратегічну екологічну оцінку", "Про оцінку впливу на довкілля", "Про відходи", "Про інвестиційну діяльність", Водним кодексом України, Указом Президента України "Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року".

Цілі та завдання ПДСЕРК спрямовані на реалізацію цілей та завдань, визначених «Угодою мерів щодо сталого розвитку та захисту клімату» та стратегії розвитку Сумської міської територіальної громади до 2030 року, та орієнтовані на реалізацію інноваційного сценарію.

“План дій сталого енергетичного розвитку та клімату Сумської міської територіальної громади до 2030 року ” спрямований на забезпечення сталого розвитку міста до 2050 року шляхом створення комфортних умов проживання мешканців, підвищення якості наданих послуг, пом'якшення та адаптації до негативних наслідків змін клімату, з одночасним зниженням енергозатратності міської інфраструктури та скороченням викидів CO₂.

Загалом, реалізація ПДСЕРК за умови врахування рекомендацій CEO, має позитивно вплинути на якість атмосферного повітря та клімат та якість водних ресурсів.

Реалізація ПДСЕРК має призвести до покращення стану здоров'я населення та підвищення рівня безпеки населення.

Виконання заходів ПДСЕРК не загрожує територіям з природоохоронним статусом, які є найбільш чутливими елементами територіальних екосистем. Заходи ПДСЕРК не суперечать міжнародним угодам, державним програмам та планам, а навпаки спрямовані на їх безумовне дотримання та виконання. Розроблення ПДСЕРК було проведено з урахуванням ймовірних впливів на довкілля та з прагненням їх мінімізації. Впливи на довкілля, що будуть виникати при проведенні

заходів, не будуть перевищувати нормативно допустимих рівнів, що забезпечуватиметься застосуванням сучасних технічних рішень та проходження процедури оцінки впливу на довкілля (ОВД) на місцевих рівнях, за потреби.

Система запропонованих у ПДСЕРК показників включає екологічні показники та показники здоров'я населення.

З метою забезпечення цілісності системи планування регіонального розвитку проєкт ПДСЕРК враховує положення програмних документів, які діють на державному та регіональному рівнях, екосистемний підхід та удосконалення системи інтегрованого екологічного управління та врахування екологічної складової під час розроблення та затвердження документів державного планування.

Реалізація ПДСЕРК не має супроводжуватися появою нових негативних наслідків для довкілля. Разом з тим, реалізація багатьох оперативних завдань ПДСЕРК має призвести до покращення екологічної ситуації в місті.

Затвердження ПДСЕРК, зважаючи на комплексність рішень, що обумовлюється необхідністю збалансованого розвитку екологічної складової, а також наукові дослідження у цій галузі у короткостроковий період (1-3 роки) буде мати незначний вплив на стан довкілля, який буде обумовлений впливом існуючих незмінних факторів.

Реалізація положень ПДСЕРК буде мати позитивний вплив на рівень здоров'я населення, тобто сприятиме зниженню рівня захворюваності населення, що є важливим індикатором регіонального розвитку на середньостроковий та довгостроковий період. У разі продовження розпочатої роботи вплив не буде відрізнятися від короткострокового.

Альтернативним варіантом є відмова від запланованої діяльності, так званий «нульовий варіант» без затвердження Програми. Незатвердження Програми та відмови від реалізації завдань, що передбачені нею призведе до неможливості розвитку СМТГ. Цей сценарій може розумітися, як продовження поточних (найчастіше несприятливих) тенденцій щодо економічно, соціального та екологічного стану території СМТГ. За даним варіантом подальший стабільний розвиток СМТГ, очевидно є проблематичним, і ця альтернатива веде до погіршення комфорту проживання населення СМТГ. Територіальні альтернативи Звітом про СЕО не розглядаються, так як обрані проєктні завдання та заходи, спрямовані на реалізацію визначених пріоритетів Програми для конкретної громади.

Відповідно до Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку» замовник у межах своєї компетенції здійснює моніторинг наслідків виконання документа державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, один раз на рік оприлюднює його результати на своєму офіційному веб-сайті у мережі Інтернет та у разі виявлення не передбачених звітом про стратегічну екологічну оцінку негативних наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення,

вживає заходів для їх усунення. Звітом про СЕО була запропонована програма моніторингу наслідків виконання документа державного планування для довкілля та представлена в розділі 9 Звіту. Транскордонні наслідки для довкілля, у тому числі для здоров'я населення не очікуються.